

Олександр Дерманський

Володар Макуци,
або
Пригоди Вужа Ониська

Юний читачу.

З дитинства, як і ти оце, люблював я розгорнути нову книжку і з головою поринути у світ пригод. Згодом, навчаючися в університеті, і сам твердо вирішив стати на письменницьку стежку. І став: почав працювати редактором дитячого журналу „Стежка“. На сьогодні маю численні публікації віршів, казок, оповідань у журналах „Стежка“ і „Соняшник“. І тепер ось – першу книжку.

Читай з насолодою!

Олександр Дерманський
Передмова

Милий читачу, якщо ти люблюєш усілякі пригоди та незвичайні історії, тобі просто необхідно познайомитися з вужем Ониськом.

Сам я вперше зустрів його ще тоді, коли не був письменником. Працював я в одному страшенно нудному місці – ресторані. І ось якось за кимось із відвідувачів туди прослизнув Онисько. Побачивши, що я нудьгую, вуж почав розповідати про себе: де живе і який він невинуватий мрійник. Але, на жаль, у ресторанах вужів не дуже полюбують, тому Онисько після недовгої розмови кудись запропав. На прощання він порадив і мені спробувати пофантазувати, як він – щоб веселіше працювалося і час швидше минав.

Декілька років по тому мені ще раз пощастило побачити Ониська. Він анітрохи не змінився: був веселим, дотепним і часом задумливим. Цього разу вуж розповів історію про сонце, що падало на повітку, про своїх друзів – Евридіку, Одарочку, Джека та Кузю.

Після тієї зустрічі Онисько більше не навідувався до мене. Може, він побачив, що я знайшов куди цікавішу роботу, а може, не має ані хвилики, аби заскочити на пару слів.

Оскільки мені украй не терпілося повідати про вужеві пригоди, то і вийшла ціла книга. Сподіваюсь, Онисько теж колись її прочитає і вподобає, як і ти, мій любий читачу.

Частина перша
НА ГОРОДІ

Розділ I,
у якому на повітку падає сонце, жук Джек збирається до Америки, а Онисько розганяє горобців

За повіткою, там, де починається великий город, лежить купа трухлявого гілля. На

перший погляд вона здається ні до чого не придатною, навіть зайвою, проте... Так не здається вужеві Ониськові, ба, він просто переконаний, що це напівзотліле галуззя – напрочуд корисна річ. І не дивно, адже він під тим гіляччям живе. І не лише він.

Праворуч від Ониськового кубельця мешкає жабка Одарочка. Вона неперевершена господарка, тому часто заклопотана хатніми справами або порається на городі. Ліворуч – оселя мишки Евридіки. Вона теж дуже хазяйновита, а ще вміє вишивати хрестиком і гладдю. За хаткою Евридіки, під листочком, – нірка хробачка Кузі. Кузя – дуже романтичний хробачок, він цілими днями виграє на скрипочці, щось собі мугикає під ніс і мріє стати відомим музикантом. За сусіду вважається ще й колорадський жук Джек, хоча він не має постійного помешкання і ночує то там, то сям, то в травичці, то під грудочкою. Взагалі Джек над усе любить ласувати картоплинням (на крайній випадок годиться сира картопля або чіпси).

Онисько – затятий фантазер і мрійник. Особливо він полюбляє мріяти, вилізши з-під гілля на город і ніжачись на сонечку. Коли вже дуже припікає, вуж заповза у затінок дивовижної високої рослини з товстим шкарубким стовбуром, лапатим листям і зеленою головою, яка щодня більшає.

У холодочку Онисько заплющує очі й намагається уявити, до яких розмірів виросте врешті голова рослини. Мимоволі він дослухається до дзижчання мух, які снують туди-сюди. Коли якась пролітає неподалік, він уявляє, що над головою проноситься надзвуковий реактивний винищувач, а за штурвалом літака сидить він, Онисько. Після сьомого винищувача мрійник зазвичай засинає.

Прокидається Онисько надвечір. Він смачно потягується, дивиться, наскільки виросла голова рослини, й повзе додому, щоби трохи погомоніти з сусідами та побажати їм доброї ночі.

Одного дня Онисько виліз з-під гілля помріяти й заснув. Прокинувшись, вуж побачив жахливу картину: з неба прямо на нього падало сонце! Воно було велике – на півнеба, з країв у нього тріпотіли жовті язики вогню!

– Рятуйте!!! Сонце падає! – зарепетував Онисько й вужем прослизнув між гілляки.

– Рятуйте! Там!.. Там!.. Сонце! – злякано кричав він.

Миттю позбігалися сусіди.

– І що з того, що сонце? – спитала Евридіка.

– Прямо на повітку!.. Велике!.

– Що на повітку? – не розуміли сусіди.

– Сонце падає на нашу повітку, – трохи оговтавшись, вимовив Онисько. – Я там саме на винищувачі...

– Зачекай, – перебив Джек, – на якому ще винищувачі?

Онисько знітився:

– Та то так... справи не стосується... А потім бачу – сонце прямо на мене падає! Ну, я сюди...

– На винищувачі? – запитав Кузя.

– Та ні, так – повзком.

– Що ж робити? – стривожилася Евридіка.

– Треба втікати до Америки, – рішуче сказав Джек, – у мене там родичі. У штаті Колорадо. Це з того боку Землі, якраз під нашим городом. Треба проколупати в Землі дірочку і...

– Колупай сам до своєї Америки, – обірвав його Кузя, – а нам і вдома непогано.

Усі закивали головами, погоджуючись із хробачком.

Цілу ніч розмірковували, що ж їм робити. Під ранок жабка Одарочка, яка весь час мовчала, мовила:

– А, може, воно вже впало? Піду-но подивлюся.

Одарочка вилізла з-під гілля, роззирнулася, звела очі вгору... і побачила, що ніяке сонце на повітку не падає, а висить там, де має висіти – у небі. А прямо над їхньою купою гілля розквітнув великий гарний сонях.

– От Онисько, от фантазер! – довго сміялися товариші, коли жабка все їм розповіла.

– Так то ж спросоння, – виправдовувався вуж.

Відтоді Онисько ще більше любить лежати під соняхом, вважає красеня своїм і дуже пишається, що першим побачив його у всій красі.

– Тепер я володар цього соняшника, – каже друзям вуж.

Коли на золоту голову рослини із сусідніх городів злітаються горобці, щоб поласувати насінням, Онисько обов'язково їх розганяє:

– Ану, киш, сіробокі! Розліталися тут – мріяти заважаєте!

Розділ II,

у якому Онисько потрапляє під «метеоритний дощ» і непритомніє

Одного ранку Онисько вирішив обстежити дальні закапелки городу.

Вуж гарненько поснідав і вирушив у путь.

Погода була чудова, і ніщо не віщувало неприємностей.

Поміж кущами городу вилися відомі тільки йому, Ониськові, стежечки. Вони перепліталися одна з одною, петляли і закручувалися в дивовижні, таємничі лабіринти.

«Гайну попервах на гарбузову грядку, – міркував собі Онисько, – перекинуся словом з джмелями, розпитаю про городні новини...»

Так він собі повз і, як завжди, про щось мріяв.

Ох уже це мрійництво! З нього починаються всі Ониськові пригоди. Ех, Онисько!.. Йому б не завадило бути уважнішим серед хитросплетіння стежечок, йому б за четвертим буряком повернути праворуч – до гарбузової грядки, а він поповз ліворуч – невідомо куди.

Поволі Онисько приходив до тям.

«Дивно, – думав він, – жодного джмеля. І жодного гарбуза. Це ж треба. Може, я заблукав?»

Він хотів був повернути назад, але... В одну мить знявся різкий вітер, картоплиння якось тривожно зашелестіло, і на город упали в'язкі сутінки. Над головою Ониська спочатку щось блиснуло, потім загуркотіло, і на картоплю, на стежки, на мрійника-вужа враз посипалися згори великі краплі дощу!

– Матінко! – вигукнув Онисько. – Я ж без парасольки!

Він кинувся до якоїсь нори, щоб сховатися.

– Упустіть! – кричав Онисько, ухиляючись від важких крапель. – Я скраєчку посиджу! Мені багато місця не треба: я худенький!

Але пикатий хом'як, який, як виявилось, жив у тій норі, був не дуже гостинним господарем. Товстун безцеремонно виштовхав змоклого вужа на вулицю.

– Багато вас таких худеньких тут шастає, а потім зерно мішками пропадає, – буркнув хом'як і затулив отвір нори величезною грудкою.

Та найстрашніше було попереду. Згори замість дощу почали сипатися круглі шматки чогось холодного. Вони аж свистіли, зрізаючи на льоту стебла картоплі та буряну, лупотіли довкруг вужа, і від тих ударів земля гула, неначе литаври. Ониськові ніколи не доводилося бачити град, але він пам'ятав цікаві розповіді бабусі про метеорити, які за її молодості часто падали на землю, тому й подумав, що розпочався метеоритний дощ.

Один такий «метеорит» боляче влучив бідоласі-вужеві по хвосту. Ониськові стало страшно.

– Посіче! Посіче на друзки! – волав він. – Де сховатися?!

Онисько не знав, у якому боці рідна повітка, тому кидався від одного куща картоплі до іншого, ховався то в ямку, то під грудку, то в ямку, то під грудку... Проте жоден сховок не міг урятувати наляканого вужа від дощульних холодних ударів.

Онисько подумав, що цей жах ніколи не скінчиться, що ніколи не побачить своїх друзів, купи гілля, улюбленого соняха, не скуштує Одароччиних дерунів, не

поміряє вишиту Евридікою сорочку... Але тієї миті, коли вуж подумав про сорочку, велика, масивна градина поцілила бідоласі точнісінько в голову.

Онисько знепритомнів...

Розділ III,

у якому Одарочка й Евридіка рятують Ониська від жуків кравчиків

Одарочка саме закручувала на зиму маринованих водомірок, коли до її хатки прожогом ускочила мишка Евридіка.

– Ой, Одарочко, – забідкалася вона, – я так непокоюся за Ониська, так за нього хвилююся!

– А що трапилось? – спитала жабка, перевертаючи півлітрову баночку водомірок догори дном.

– Як?! Хіба ти не чуєш, який дощ нагорі періщить?

– Так то ж нагорі...

– Ага, – погодилася Евридіка, – а Онисько теж нагорі! Ще зранку як подався кудись – мов у воду впав. Може, й справді десь теє... впав.

– Ой лишенько, – сплеснула лапками Одарочка, – а там же, здається, і град іде!

– Аж земля стугонить – такий град. Що воно буде? Хоч би він десь заховався.

– Ось що, – Одарочка зняла з гвіздочка парасольку, – підемо його шукати.

– Ходімо, сестро, ходімо. Щось мені так неспокійно..

Одарочка з Евридікою вибралися з-під гілля і під розкритою парасолькою пішли поміж картоплею на пошуки Ониська.

Град уже закінчився, проте з неба ще падали доволі великі краплі дощу. Подруги рухалися дуже повільно: земля розкисла, і лапки раз-у-раз вгрузали у багнюку. Згодом дощ став стихати і зрештою зовсім ущух. Та Ониська ніде не було видно, а якихось слідів годі було й шукати: дощ усе змив.

– Треба в когось запитати про Ониська, – запропонувала Одарочка, – може, хто його бачив...

– Це ти гарно придумала, – похвалила її Евридіка. – Я знаю, тут неподалік один хом'як живе. Ходімо до нього, гляди, він нам допоможе.

Хом'як довго не хотів потикати носа з нори, коли жабка з мишкою погукали його знадвору. Він був надзвичайно жадібний, тому нікого не хотів і близько бачити коло своєї нори. Товстун усе боявся, що доведеться кого-небудь пригощати чимось зі своїх запасів. Щоразу, перш, ніж вийти з нори, він ретельно ховав по закутках усі харчі.

Коли скупердяй врешті визирнув до непроханих гостей, він не міг вимовити й слова, адже напхав за щоки зерна більше, ніж там могло вміститися. Якби він відкрив рота, зерно почало би сипатися з нього, як із дреного мішка.

– Ти не бачив нашого друга Ониська? – запитала хом'яка Одарочка.

– Так, Ониська, – підхопила Евридіка, – вужа.

«А, це вони мають на увазі того тонкого типа, що хотів захопити моє житло... – думав хом'як. – Та їх тут ціла зграя... треба бути пильним...» – він щосили замотав головою.

– Може, ти чув щось незвичне? – спитала Евридіка.

«Ще б не чув, – в'їдливо подумав хом'як. – Той мотузок так репетував, ніби це не він до моєї хати вдерся, а я до його... Знаю я, що вам усім потрібно – моя пшеничка. Але нічого ви не отримаєте! Дулі я вам дам, а не зерна!.. Я що, для вас його накрив? Усі хочуть задарма попоїсти. Дулі вам...» – і хом'як ще дужче замотав головою в різні боки.

– Дивний він якийсь, – сказала Одарочка, коли вони, так і не почувши й слова від товстуна, пішли собі далі. – Німий чи що?

– Може, він хворіє на свинку, – знизала плечима Евридіка. – Бачила, які в нього щоки?..

– Поглянь! – раптом вигукнула Одарочка. – Що то там?!

Попереду метушилися якісь жуки. І метушилися не просто так, а біля чогось. Точніше, біля когось. А ще точніше – біля непритомного Ониська! Жуки хапали вужа за хвоста своїми чіпкими щелепами і, задкуючи, тягли його до межі з сусіднім городом.

Це були жуки кравчики, а на розорі зяяли їхні круглі нори.

– Уперед!!! – вигукнула Евридіка й кинулася на допомогу Ониськові.

За нею пострибала Одарочка.

– Ану відпустіть! – загукали вони до кравчиків.

– Це наша мотузка! – погрозово заклацали ті щелепами. – Ми її знайшли. Ану геть!

– Ніяка це не мотузка – це Онисько, – заперечила Одарочка.

– А ми все одно його перші знайшли! – не поступалися кравчики. – Ми будемо з нього кубла вити у норах. – Вони дружно вхопилися за хвіст Ониська і підтягли його вже майже до самого входу однієї нори.

– Ще чого! – вигукнула Евридіка. – Он з картоплиння вийте чи з пирію. А Ониська ми забираємо.

Одарочка з Евридікою вхопилися за Ониська з боку голови і щосили потягли на себе.

Кравчики теж не збиралися здаватися і цупили здобич до себе. Онисько натягся, як струна, здавалося, він ось-ось не витримає цього впертого перетягування і перетвориться з одного середнього вужа на двох вужиків. Але жабці з мишкою не потрібні були два вужики, їх цілком влаштовував один – Онисько. Тому подруги смикнули його з такою силою, що жуки попадали в грязюку і розтисли щелепи.

Невдоволені й сердиті, кравчики поховалися в норах, вони не наважилися вступати в бійку з більшими за себе мишкою та жабкою.

Ониська принесли додому і вмостили у ліжку. Одарочка поклала йому на лоба компрес із настоянки квітів коров'яку, а Евридіка натерла спину соком хрону – щоби не застудився.

Надвечір бідолаха прийшов до тям.

– Знаєте, я сьогодні потрапив під справжній метеоритний дощ! – хвалився він сусідам. – Якби на моєму місці був хтось не такий спритний – навряд чи йому пощастило би вибратися з тієї халепи живим...

Одарочка з Евридікою тільки мовчки посміхалися. Вони були задоволені, що все скінчилося добре. А про кравчиків Ониськові вирішили поки що нічого не говорити. Розділ IV,

у якому всім чогось бракує, Кузя винаходить невідому ноту й дає сольний концерт

Як ви вже знаєте, хробачка Кузю хлібом не годуй – дай на скрипочці пограти. Тим паче, що хробачки хліба не їдять. Та й на скрипках, правду кажучи, не всі грають. Але принаймні одного такого ми з вами знаємо.

Сьогодні Кузя з самого ранку був дуже радісний і навіть схвильований. Ще б пак! Адже він щойно закінчив свій новий твір – «Вальс картопляного цвіту». Ба більше – хробачок винайшов нову ноту. Так-так, не дивуйтеся.

Усім відомо, що існує сім нот: «до», «ре», «мі», «фа», «соль», «ля» та «сі». А Кузя ненароком придумав іще одну. Він грав заключні акорди свого нового вальсу, і, коли мав зробити останній порух смичком, щоб зіграти фінальну ноту «ля», у нього нестерпно засвербіло підборіддя. Через це музикант мимоволі зіграв не «ля», а якусь зовсім незнайому ноту. Вона прозвучала хоч і незвично, але так доречно, що Кузя спочатку нічого й не второпав, не міг повірити, що він щойно зробив відкриття. Для певності Кузя спробував ще раз видобути зі своєї скрипочки дивний звук. Вийшло! Знову й знову він грав несподівану ноту, аж поки переконався, що вона насправді існує і що вона таки нова.

На radoщах Кузя кинувся поділитися сенсацією з друзями.

Спочатку він натрапив на Ониська, що ніжився на сонечку неподалік соняха.

– Ониську! Ониську! Я ноту винайшов! Нову ноту! Ось послухай!..

Вуж знехотя розплющив одне око.

– Яку ще ноту? – голос Ониська був сонним і невдоволеним.

– Ну, як... – знітився Кузя. – Ноту... я ще не знаю, як вона називається...

– Не зараз, Кузю, не зараз, – ліниво озвався Онисько, – я дуже зайнятий...

– Зайнятий? Ну, гаразд, я прийду пізніше.

– Так, пізніше... – позіхнув Онисько і заплющив око.

Хробачок поспішив далі. Скоро він угледів жука Джека. Той саме, зосереджено сопучи, підгортав картоплю.

– Привіт, Джеку, – тихо привітався Кузя. – Хочеш, я тобі новий вальс заграю?

– Не зараз, друже! – Джек розігнув спину й витер спітніле чоло. – Бачиш, у мене тут свій вальс – картопляний. Не до тебе наразі.

– Добре, – зітхнув Кузя і подався до Евридіки. – Мій вальс, до речі, теж доволі-таки картопляний...

Коли хробачок заповз до хатки Евридіки, мишка вишивала полотняну наволочку на подушку.

– Евридіко, – несміливо почав Кузя, – ти, мабуть, теж зайнята?

– Не те слово, любий. Ось останню квітку мушу закінчити. Дванадцять хрестиків рожевою заполочню і вісімнадцять зеленою, – зацокотіла Евридіка, не полишаючи роботи.

– Ну то я піду собі, – похнюпився Кузя і подався до виходу.

– А що ти хотів?! – гукнула йому навздогін мишка.

– Я ноту нову винайшов, – з надією в голосі промовив Кузя і зупинився. – Заграти?

– Ой, ніколи мені, любий, ще он стільки хрестиків покласти треба. До того ж рожева заполоч закінчується... біда...

Одарочка шаткувала капусту на борщ, тому одразу не помітила Кузю, що невпевнено застиг на порозі.

– Одарочко, – врешті зважився заговорити Кузя, – я «Вальс картопляного цвіту» закінчив і нову ноту винайшов...

– Добре, добре, – відповіла жабка, – але я зараз така затуркана! Вже он вода кипить, а в мене ще бурячки не покришені, картопля не почищена... Заходь пізніше... на борщ.

Кузя, ледь не плачучи, повернувся додому, сів на ґаночку й зажурився: «Я щодня граю, граю з ранку до вечора, пишу музику, навіть нові ноти винаходжу... А це нікому не цікаво і не потрібно... Ніхто жодного разу не похвалив моєї музики, не попросив заграти...»

– Не гратиму більше ніколи, – вирішив Кузя й поклав скрипочку на траву.

Ониськові і не дрімалося, і не мріялося. Думки плуталися, намагалися вчепитися одна за одну, щоб викликати в уяві мрійника якусь чудернацьку, фантастичну картину, але... Чогось бракувало. Так, пропало щось, що завжди допомагало зв'язати ті думки до купи, те, за що вони чіплялися... Це навіть почало дратувати Ониська. Щоб якось розвіятися, він вирішив з кимось поговорити.

Найближче був Джек, тому вуж поповз до нього.

– Працюєш? – запитав Онисько жука.

– Працюю, та щось не дуже робота в'яжеться, – відповів Джек. – Чогось мені наче не вистачає.

– Дивно! – вигукнув Онисько. – Мені те саме здалося: щось не те сьогодні, все не те.

– І що б воно означало? – промовив жук. – Ходімо до Евридіки, може, вона нам пояснить...

Евридіка сиділа на краю ліжечка і плакала.

– Що з тобою?! – в один голос вигукнули Онисько й Джек.

– Ось, – вона простягла долоньку, – усі пальці голкою поколола.

– Як це? – здивувався Онисько.

– Хтозна... Щось не слухаються сьогодні лапки. Наче чогось бракує мені. Он і квіти на вишивці якісь патлаті повиходили.

– Ну, годі плакати, – заспокоював її Джек. – Ти не одна така. Ходімо до Одарочки. Сподіваюсь, вона знає, що це з нами коїться.

Усі гуртом увійшли до Одарочки. Жабка стояла з ложкою над каструлею й кривилася.

– Здрастуй, Одарочко. Ми до тебе.

– Заходьте, але мені так соромно. Я ж навіть не маю чим вас пригостити. У мене сьогодні все з лапок валиться, нічого не встигаю, нічого не виходить... Он і борщ пересолила... Чогось мені наче не вистачає.

– Що ж це з нами таке? – занепокоєно озвалася Евридіка. – Може, яка хвороба? Якщо вже Кузя нам не підкаже, то я не знаю...

– Чекай, чекай! – зупинив її Онисько. – Кузя... Я все зрозумів! Я не чую його скрипки! Він сьогодні не грає!

– То ось чого нам усім не вистачає! здогадалася Евридіка. – Ходімо до нього!

Друзі знайшли Кузю на ґанку біля його нірки. Він зробив великі очі, побачивши всю компанію. Та здивувався ще більше, коли Онисько попросив щось заграти.

- Заграти?! – не вірив своїм вухам Кузя. – Ви просите мене заграти на скрипці?
- Саме так, – кивнув Онисько. – Ти говорив щось про новий вальс.
- Ага! – зрадів Кузя. – «Вальс картопляного цвіту»! Я закінчив його сьогодні вранці.
- Може, мені здалося, – втрутилася в розмову Евридіка, – проте були якісь балачки про нову ноту...
- Були! – засявав хробачок. – Я справді винайшов ноту!
- А ти вже назвав її? – поцікавилася Одарочка.
- Ще ні.
- Усі нові винаходи годиться називати іменами їх авторів, – авторитетно зазначив Онисько.
- Нота «Кузя»? – здогадався Джек. – Дивно звучить.
- Ні, це задовга назва для ноти, – заперечив Онисько. – Пропоную нота «ку»!
- Чудово!!! – загукали всі, крім Кузі. – Дуже вдала назва для ноти.
- Грай, Кузю! – заплодували Одарочка з Евридікою. – Влаштуй нам концерт. Ми так любимо твою музику!
- А особливо ноту «ку»! – додав Джек.

Кузя зашарівся, проте взяв скрипку й смичок і почав грати. Він грав довго й натхненно; скрипка то сміялася, то ридала, то майже замовкала, а то вибухала дивовижними звуками.

Наостанок над городом розлилася прекрасна мелодія вальсу. Вона була напрочуд гарною і зачарувала всіх слухачів. А окрасою концерту стала остання нота – нова, зранку винайдена, несамовита і пронизлива нота «ку».

Розділ V,

у якому Джек запускає змія, Одарочка робить важливе відкриття, а Онисько ночує на вербі

Якось Онисько повертався з прогулянки додому й побачив Джека. Жук порався коло якоїсь чудернацької прямокутної штуки з тонкої лози та лопухів.

- Що це ти таке цікаве майструєш? – запитав Онисько.
- Це повітряний змій, – гордо відповів Джек. – Я назву його Зеленим Драконом!
- І навіщо він тобі? – поцікавився вуж.
- Запушу – нехай літає над городом.
- Ти ба! – вигукнув Онисько. – Він уміє літати?!

– Ще й як! – підтвердив колорадський жук.

– А я можу про це тільки мріяти, – зітхнув Онисько. – Слухай, – додав він, – можна я з тобою позапускаю цього Дракона?

– Згода, – дозволив Джек, – мені якраз потрібен помічник.

Жук прив'язав до змія довгу тонку мотузку, і Зелений Дракон був готовий до запуску.

– Тримай якомога міцніше цю линву, – жук подав кінець мотузки Ониськові, а сам взявся за неї ближче до змія й побіг проти вітру.

За хвилину змії зринув у небо. Його підхопив вітерець і піднімав попід хмари.

Онисько тримав кінець мотузки зубами, Джек вхопився поруч, і вони поспішили за змієм.

Раптом Джек перечепився через грудку, випустив з лапок линву й гепнувся на землю. Онисько тримав далі Зеленого Дракона, але той здіймався щораз вище і вище.

Вітер дужчав, і Онисько відчув, що він вже не торкається землі. Змії линув у височінь, а на кінці мотузки метлявся Онисько. Він теж кудись линув!

Вуж хотів закричати «Ура! Дивіться всі: я лечу!!!», та згадав, що рот зайнятий линвою. Тоді глянув донизу, щоб углядіти Джека, і... перелякався: змії підняв його так високо, що в Ониська запаморочилося в голові. Джек з висоти здавався малесеньким, як макове зерня. Він біг за Ониськом, розмахував лапками і щось незрозуміле кричав.

«Ну все, я впаду і розіб'юся, – думав Онисько. – Виявляється, що літати не так уже й приємно. Навіть трохи страшно. Особливо коли й закричиш, бо відразу впадеш. Не думав, що мій перший у житті політ може стати останнім...»

Ураз вуж побачив прямо перед себе гілки якогось дерева. Він миттю вхопився хвостом за одну з них, одночасно розтиснувши щелепи. На щастя летючого вужа, його повітряний шлях перегородила висока верба, що росла край городу. На її верхівці й опинився Онисько.

У цей час на крики Джека позбігалися Одарочка, Евридіка й Кузя. Всі вони стояли під вербою, задерши голови.

– Як ти там, Ониську?! – загукала до вужа Евридіка.

– Привербився! – кинув у відповідь Онисько. – Але мені б якось приземлитися!

– То злазь! – запропонував Кузя.

– Не можу! – замотав головою Онисько, міцно обвивши гілку. – Я впаду!

– Не бійся, я допоможу тобі спуститися! – намагалася заспокоїти товариша Одарочка.

Вона спробувала залізти на вербу. Та щоразу, коли чіплялася лапками за кору, Жабка зривалася й падала додолу.

– Нічого не вийде, – сказав Джек, – у тебе ж перетинки між пальцями.

– Ось тобі й маєш, – похнюпилася Одарочка. – Виявляється, жабки не вміють лазити по деревах.

– Зніміть мене звідси! – ледь не плакав Онисько.

– Доведеться почекати, друже, поки ми зробимо драбину, щоб тебе дістати! – гукнув Джек. – Посидь там трохи.

Усі пішли майструвати драбину. Онисько залишився сам на вершечку високої верби.

Вечоріло, на небі з'являлися перші зірки.

Мимоволі Онисько замилувався зоряним небом. Спочатку, щоб час летів швидше, вуж рахував ті дивовижні далекі вогники. Потім Онисько почав мріяти: як би було цікаво полетіти туди, в далекий космос, побувати на котрійсь із недосяжних планет і подивитися, чи ростуть на ній такі-от корисні рятівні верби, як ця, що стала його нічним притулком. Дізнатися, чи роблять інопланетні колорадські жуки повітряних зміїв і чи запускають на них у небезпечні повітряні мандрівки інопланетних вужів...

Онисько так замріявся, що незчувся, як і заснув. Йому снилася височенна драбина, по якій до нього на вербу намагалася видертися інопланетна жабка Одарочка. Але вона весь час падала з нижніх щаблів і розчаровано бурчала:

– Я зробила важливе відкриття: по драбинах жабки теж не вміють лазити...

Потім на драбину заліз інопланетний Джек і щосили потягнув Ониська за хвоста.

– Час додому, друже! Зараз я тобі допоможу...

– Не треба!!! – зарепетував уві сні Онисько і... прокинувся.

Перед ним таки був Джек, але не інопланетний, а звичайний, колорадський. Він стояв на вершечку драбини, притуленої до верби, й легенько смикав Ониська за хвоста.

Коли друзі успішно спустилися на землю, Онисько промовив:

– Я довго дивився на зоряне небо й мав достатньо часу, щоб дещо обміркувати. І знаєте, про що я подумав? Про те, що на жодній планеті немає таких вірних друзів, як ви.

Розділ VI,

у якому зникають гарбузи, Евридіка виявляє хист слідопита, а джміль Жорж провчає пійманого на гарячому злодія

Якось Онисько повернувся з гарбузової грядки чимось схвильований.

– Чому це ти сьогодні не в гуморі? – поцікавилася Евридіка.

– Уявляєш, – пояснив Онисько, – вже дві ночі поспіль із грядки зникають найбільші гарбузи.

– Може, це Одарочка взяла на гарбузяну кашу?

– Та ні, вона завжди попереджає джмелів, коли хоче зірвати гарбуза, – заперечив Онисько. – До того ж, вони зникають уночі.

– Значить, на городі завівся злодій, – вирішила Евридіка. – Маємо з'ясувати, хто він.

– А як? – запитав вуж.

– Ходімо на гарбузову грядку, оглянемо місце злочину, – запропонувала мишка.

Евридіка забігла додому й узяла там якусь невідому Ониськові річ, схожу на люстерко, тільки з прозорим і опуклим склом.

– А навіщо тобі це люстерко? – здивувався вуж.

– Це не люстерко, а лупа, – пояснила Евридіка. – Я отримала її у спадок від бабусі. А вона колись виміняла цю штуку на пригорщу горіхів у однієї морської свинки. Бабуся казала, що та свинка жила певний час на городі з дивною назвою Лондон, у будинку якогось Холмса. Там вона й знайшла цю лупу.

– А що нею можна робити? – запитав Онисько.

– Якщо дивитися крізь неї, то можна побачити те, чого не видно неозброєним оком.

– А хіба бувають озброєні очі?

– Всілякі бувають, – повагом відповіла Евридіка. – Ну, ходімо вже.

Коли мишка з вужем дісталися гарбузової грядки, джміль Жорж показав їм місце, де нещодавно росли вкрадені гарбузи.

– Якщо хтось ж-жабере усі гарбузи, – бідкався Жорж, – люди не ж-зберуть ж них насіння й не посадять нових наступної весни. Тоді джмелям доведеться шукати інший город, бо ж гарбузових квітів ми ж-збираємо найсолодший нектар собі на їж-жу.

– Не хвилюйся, – заспокоїла джмеля Евридіка і почала оглядати землю крізь лупу.

Мишка довго повзала на колінах навколо місця крадіжки.

– Не второпаю, як хтось самотужки міг підняти важкого гарбуза, – дивувався вуж.

– Так, так... а ось і слід, – нарешті мовила Евридіка.

– Ти жнайшла сліди крадія?! – зрадів Жорж.

– Та ні, сліди гарбуза.

– Ти хочеш сказати, що гарбузи пішли з городу самотужки? – пхекнув Онисько. – Дурниці. Вони не вміють ходити чи повзати і взагалі не мають ніг. Які ж вони можуть залишати сліди?

– А ось які, – стояла на своєму мишка. – Дивіться: цю доріжку втоптав гарбуз, якого хтось котив.

– І справді, – вигукнув Жорж, – якщо гарбуза не під силу підняти, то його ж-жапросто можна котити, куди треба!

– Гайда за мною! – скомандувала Евридіка. – Цей слід приведе нас до самого злодія.

Слідопити пішли вкатоною гарбузом стежечкою. Незабаром вона обірвалася біля чиєїсь нори. Перед круглим отвором у землі Евридіка знайшла кілька гарбузових зернят.

– Усе ясно, – сказав Онисько, – гарбузи не пролазили в нору, тому злодій розбивав їх і заносив частинами.

– Здається, я знаю, хто тут живе, – сказала мишка. – Це нора хом'яка.

– Точно! – вигукнув Онисько, пригадавши свою зустріч з товстуном під час «метеоритного дощу». – Зажди, опецьку, зараз ми тебе виведемо на чисту воду!

– А давайте, я жалечу до нори і добряче штрикну того ж-жлодюгу в м'яке місце, – запропонував Жорж. – Жнатиме, як цупити чужі гарбузи.

– Ні-ні, заперечила Евридіка, – а коли ми помиляємося? Спочатку впіймаймо його на гарячому.

– Правильно, – погодився Онисько. – Влаштуймо засідку. Упіймається на крадіжці, мало не буде.

Надвечір Онисько, Евридіка та Жорж, поховавшись під лапатим гарбузовим листям, очікували на злодія. Вони вибрали місце неподалік найбільшого гарбуза, що лишився на городі. Чекати довелося недовго.

Тільки-но спочіло і над грядкою розлилося м'яке місячне сяйво, на листя, під яким сиділи наші герої, впала чиясь незграбна кошлата тінь.

Городом, крадучись і озираючись, ішов хтось пузатий. Як друзі й підозрювали, це був хом'як. Він одразу вгледів найбільшого гарбуза і попрямував до нього. Злодюга вправно перегриз корінця, яким овоч тримався за гудиння, й, голосно сопучи та крекчучи, почав котити здобич додому.

Тут і вискочили зі своєї схованки троє сторожів.

– Ані руш! – гукнув Онисько. – Лапи вгору!!!

Поява вужа, мишки та джмеля була для хом'яка несподіваною.

– То ось хто краде наше добро! – погрозово загув Жорж.

– Я не краду, – почав відбріхуватися хом'як. – Я теє-то... прийшов подивитися, чи гарбузи не гниють...

– Та що ж-ж-ж ним говорити! – розгнівано гукнув джміль. – Жараж-ж я йому!..

Жорж кулею пролетів повз Ониська й Евридіку і з насолодою вжалив злодюгу нижче спини. Хом'як зарепетував, підскачів на місці і, вхопившись лапами за підхвостя, так само кулею чкурнув додому.

Всмак наредготавшись, друзі почали прощатися.

– Слухай, Жорже, – сказав Онисько, – цей гарбуз все одно зірваний. Можна ми подаруємо його Одарочці?

– Жвісно, мож-жна, – дозволив джміль, – ви ж-ж його жаслуж-жили.

– У такому разі, – весело промовив Онисько, – прилітай завтра в гості – їсти найсмачнішу в світі гарбузяну кашу!

Розділ VII,

у якому Джек втручається в лічилочку, Одарочка жмуриться, а Онисько блукає підземними катакомбами

Онисько, Джек, Кузя, Одарочка та Евридіка зібралися погратись у піжмурки.

Кузя почав лічилочку, після кожного слова вказуючи смичком на когось із присутніх.

– Еники-беники їли вареники...

– З чим? – перебив його Джек.

– Що з чим? – не зрозумів Кузя.

– З чим були вареники?

– Не знаю, – розгубився Кузя. – Може, з квасолею. Яке, зрештою, це має значення?

– Визначальне, – пояснив жук. – Якщо вареники не з картоплею, то відразу всіх попереджаю: я не жмуритимусь.

– Чого це? – спитала Одарочка.

– Бо я люблю вареники з картоплею, – ковтнув слинку Джек.

– До чого тут вареники? – роздратовано кинула Евридіка. – Ми ж не обідати зібралися, а гратися в піжмурки.

– Дарма, – вперся Джек. – Або нехай їдять з картоплею, або я взагалі додому піду...

– Гаразд, – поспішив заспокоїти друга хробачок, – про мене, хай будуть з картоплею. Лічу далі. Еники-беники їли вареники з картоплею, Еники-беники пили компот...

– З чого? – знову перебив Кузю Джек.

– Чого тобі ще? – невдоволено спитав Онисько, якому вже не терпілося розпочати гру.

– Компот, питаю, з чого пили? – перепитав Джек.

– Та здався тобі той компот?! – починав сердитися Кузя. – Звідки я знаю? Я ж з ними не пив. Може, з шовковиці, чи з порічок...

– У такому разі, – знову вів своєї Джек, – я мушу усіх попередити: не жмуритимусь, навіть якщо на мене випаде.

– З якого це доброго дива? – роздратовано вигукнула Одарочка.

– З такого, що або хай п'ють компот із молоді картоплі, або жмуріться самі...

– Ну, добре, добре, – промовив Кузя. – Нехай п'ють собі на здоров'я. Я лічу далі. Еники-беники їли вареники з картоплею, Еники-беники пили картопляний компот. Щоб не вдаватися – треба жмуритися!

На останньому слові смичок ткнувся в жабку.

– Одарочко, тобі жмуритися, – оголосив Кузя.

Одарочка відвернулася й почала бурмотіти щось на зразок:

На межі росте ожина,
Хто не сховався – я не винна.

Найлегше було шукати Джека. Він полюбляв ховатися під картопляним листком і, зручно вмостившись, одразу ж брався його поїдати. Жук так захоплювався трапезою, що починав гучно плямкати й підхвалявати улюблені ласощі.

Кузя теж не міг спокійно сидіти у схованці й через деякий час не витримував і загравав на скрипочці, з якою не розлучався ні на хвилику.

Евридїка ховалася ретельно, але щоразу за одним і тим самим гарбузом. Її сховок усі знали, проте, щоб не засмучувати подругу, шукали мишку насамкінець.

Найважче було знайти Ониська. Він завжди обирав таке потаємне місце, в якому відшукати тонкого вужа було вкрай непросто.

Цього разу Онисько ще перед грою постеріг собі нірку в свіжій кротовині. До неї й поспішив, щойно Одарочка почала жмуритися.

«Хай спробують мене тут знайти,» – подумав Онисько і пірнув у темний отвір.

Незабаром до вужа долинули звуки скрипки. «Так, зараз Кузю знайдуть, – подумав він. – Слід залізти глибше, щоб Одарочка часом не побачила мене, зазирнувши в

нору.» Онисько заглиблювався в морок підземного ходу.

– Цікаво, а куди він веде? – міркував уголос Онисько, забуваючи про піжмурки і просуваючись вузьким темним тунелем усе далі й далі.

Підземний лабіринт петляв з боку в бік, звиваючись, немов довжелезна чорна гадюка. У ньому було вогко і тхнуло гнилою картоплею. Інколи звивистий коридорчик розширювався, й Онисько опинявся в просторій печері. Далі шлях розгалужувався на декілька ходів, тому вуж мусив обирати котрийсь із них.

Урешті-решт Ониськові набридло шастати в темряві. Він хотів був повернутися додому, але раптом збагнув, що заліз занадто далеко і глибоко, до того ж не знає, як вибратися нагору. Тут вуж згадав про своїх друзів і про гру.

– Ова! – у розпачі вигукнув Онисько. – Тепер мене точно ніхто не знайде. Що ж мені робити?.. Жити тут я не хочу...

Онисько рішуче кинувся на пошуки виходу. Коли він геть охляв і втратив надію на порятунок, попереду заблимав слабенький промінчик.

Зібравшись на силі, бідолаха поповз на рятівне світло.

Заморений, але щасливий, Онисько вигулькнув із кротовини прямо перед Одарочкою.

– Нарешті! – загукала жабка. – Я тебе знайшла!

– Ха! – пхекнув Онисько. – Ще чого! Це я вас знайшов. Але це добре, інакше бути б мені першим у світі підземним вужем...

Розділ VIII,

у якому всі готуються до нашестя сарани, Онисько перебирає командування, а Кузя складає переможну пісню

Городом неквапливою м'якою ходою прошелестіла осінь. Картоплиння пожовкло й посохло, а гарбузи поробилися великими й пузатими. Настала пора збирати врожай.

Колорадський жук Джек походжав між картоплею із заступцем і ніяк не міг вподобати куща, щоб накопати з десяток великих бульб. Одарочка обіцяла напекти смачних картопляників на вечерю.

Нарешті Джек надибав те, що шукав. Він поплював на долоньки, міцно стис держак заступця й заходився копати. Раптом над його головою почувлось якесь гудіння.

– Ждоровенький був, Джеку! – озвався хтось до жука.

Джек підвів голову й побачив знайомого джмеля Жоржа.

– Ти чого це до нас? – поцікавився Джек. – У гості?

– Якби ж-ж-ж у гості... – голос джмеля був стривоженим. – Лиху ж-жвістку я приніс, дуж-ж-же лиху.

– А що сталося? – насторожився жук. Він знав, що Жорж просто так панікувати не буде, його важко чимось налякати.

– Он бачиш ту хмару? – джміль тицьнув лапкою на захід.

– Ну, бачу, – полегшено зітхнув Джек. – Відколи це ти став боятися дощу? Чи, може, ти про мене піклуєшся? Не переймайся: я впораюся до грози й сховаюсь у хатинці Одарочки. Вона напече картопляників на вечерю. Знаєш, які смачні в неї картопляники з картопляною начинкою! Ням-ням... – Джек заплющив очі від удаваного задоволення. – Хочеш піти зі мною? Одарочка завжди рада гарному гостю...

– Молодий ти ще, ж-зелений, – обірвав жука Жорж. – Не мож-жеш відрізнити дощову хмару від саранячої...

– Якої, якої?

– На наш город суне хмара голодної сарани. Ти чув щось про сарану?

– Я думав, що це вигадки, – занепокоєно відповів Джек, – що дорослі придумали сарану, щоб лякати неслухняних діток...

– Гукай усіх сюди, – прогук джміль. – Не до вигадок жараж-ж-ж, треба город рятувати.

За якусь хвилину Джек скликав сусідів на раду.

– Сарана – страшний ворог усього ж-живого, – розповідав Жорж, – а особливо рослин. Ці летючі ненаж-жери нападають величез-жними жграями і ж'їдають усе, що трапиться на їхньому шляху. Якщо ми їх не жупинимо, на городі жалишиться саме груддя...

– І мого соняшника з'їдять? – не повірив Онисько.

– Все, все ж-жнищать, – запевнив його джміль.

– Та яке вони мають право?! Який же я буду володар соняшника без соняшника? – обурено вигукнув Онисько. – Це наш город!

– Авжеж, – підхопила Одарочка. – Ми їх сюди не кликали.

– Дамо відсіч цій сарані! – випнув груди Онисько. – Вони ще не знають, у що вляпалися. Нумо, покажемо їм, де раки зимують!..

– Це не просто, друж-жі, – зітхнув Жорж. – Сарани ж-ж-жах як багато. Ці комахи швидко літають і мають страшні щелепи. Навіть дж-жмелі бояться сарани.

– Треба щось придумати, – забідкалася Евридіка. – Ми ж не можемо віддати тим ненажерам наш город.

– Придумав! – раптом вигукнув Онисько. – Ми зробимо катапульта з мого соняшника.

– Гарна ідея. Але чим вона стрілятиме? – запитав Кузя.

– Цього я ще не придумав, – поник вуж.

– На жаль, на городі не ростуть снаряди, – зітхнув Джек, – сама лише картопля.

– Ти геній, Джеку! Ще й як ростуть! – Онисько аж підстрибнув. – Картоплю! Ми стрілятимемо з катапульти картоплю!

Одарочка з Евридікою вмить принесли з дому заступу – і закипіла робота... Незабаром під соняхом височіла чимала купа дрібної картоплі.

Жорж полетів на гарбузову грядку по своїх родичів, а мишка Евридіка знайшла вдома довгу блакитну стрічку й разом з Одарочкою прив'язала її до голови соняшника.

Тим часом хмара сарани наближалася.

Коли перші ворожі лави з'явилися над городом, Онисько закричав:

– Слухай мою команду! По пузатих загарбниках! Картопляним залпом! Вогонь!!!

Евридіка насипала картоплю з відерця на голову соняха, Одарочка з Джеком за допомогою стрічки нахиляли зелену катапульта до землі, а потім відпускали стрічку. Сонях рвучко випрямлявся й вистрілював десятками картоплин просто в гущу сарани! Онисько командував, Евридіка заряджала, Одарочка з Джеком приводили в дію свою грізну артилерію, і в загарбників знову й знову летіли картопляні ядра.

Сарана таки скуштувала городніх делікатесів. Але ж у який неприємний для себе спосіб!

Крилаті ненажери, оглушені й контужені пострілами, падали на землю. Але й там їм не давали опам'ятатися джмелі на чолі з Жоржем. Вони боляче вражали ворога пекучими жалами.

Над городом кипіла справжня баталія. У повітрі впереміш з картоплю та джмелями літала сарана, отетеріла від несподіваної відсічі.

Тільки хробачок Кузя не міг зарадити друзям, бо був замалий і кволий. Тому він вирішив підняти бойовий дух товаришів і склав завзяту пісню-марш. Він щосили співав під акомпанемент скрипки:

Нас не здолати
Ордам пузатим!
Бий сарану
Люту, страшну!
Бий, проганяй,
Влучно стріляй!
Нас не здолати
Ордам пузатим!

Надвечір битва закінчилася перемогою Ониська й компанії. Вціліла сарана дременула світ за очі. Друзі знали, що тепер зелені потвори обминатимуть їхній город десятою дорогою.

Стомлені, але щасливі, всі сиділи вдома в Одарочки й вечеряли духмяними картопляниками з чаєм. Ще ніколи вечеря не видавалася нашим героям такою

смачною.

Хоча всі потомилися і було вже пізно, розходитися по домівках ніхто не хотів. До глухої ночі над купою трухлявого гілля, що лежить обабіч повітки край великого городу, лунала бадьора переможна пісня:

Розділ IX,

у якому на город приземляються космічні прибульці, соняшник втрачає насіння, а Онисько подорожує в космос

Онисько дрімав під соняхом. Вуж бачив приємний сон і навіть посміхався уві сні.

Коли це щось як загуло, як гупнуло – земля під Ониськом здригнулася, а в повітрі запахло млинцями.

Вуж прокинувся і очам своїм не повірив. Неподалік приземлилася летюча тарілка, схожа на млинець, один із тих, які часто пече Одарочка, але набагато більший. З голосним шипінням відчинився люк чи то млинця, чи то тарілки, і з нього вискочили дві дивні істоти. Вони були дуже схожі на звичайних ящірок, тільки йшли на задніх лапах. Більший прибулець був яскраво-фіолетового кольору, а менший – салатого. Обидва, замість ящірячих, мали пишні павичеві хвости.

Салатовий тицьнув пальцем у Ониська, і космічні гості рушили до нього. Зупинившись за декілька кроків від вужа, вищий прибулець промовив:

– Здрастуй, землянине! Ти володар цієї макуци? – фіолетовий показав на соняшника.

– Т-так... тобто... ні... тобто володар, – запинаючись, витис із себе Онисько. – Але соняшника, а не маку... макухи... макуци ніякої.

– На нашій планеті ця рослина називається макуца. Ми її візьмемо.

– Не віддам! – рішуче заступив соняшника Онисько. – Летіть до себе додому і хоч косою косіть там свої макуци! А цього соняшника я не дозволю зривати!

– Але ми не можемо летіти, – втрутився у розмову салатовий інопланетянин. – Наш зореліт із місця не зрушить без твоєї макуци.

– Не розумію, – трохи охолов Онисько.

– Нам потрібне тільки насіння. Літальний млинець, на якому ми подорожуємо, працює на пальному з макуцяного насіння, – пояснив фіолетовий.

– На олії чи що? – перепитав сторопілий вуж.

– Так, на макуцяній олії.

Онисько замислився. Звісно, йому було жаль соняшника. Але ж тут така справа... Не щодня на їхній город залітають прибульці на космічних млинцях, аби поповнити запаси пального. До того ж їм потрібно лише насіння, яке горобці й так потроху розкрадають...

– Гаразд, – погодився Онисько, – я дам вам насіння за однієї умови: ви покатаєте мене на своєму зорельоті.

– Із задоволенням! – зраділи прибульці.

Салатовий знайшов чималенького дрючка, видерся по стовбурові на верхівку соняшника і заходився вибивати з нього насіння. Фіолетовий тим часом виніс із млинця блакитне ряденце і простелив під рослиною. Дуже скоро на підстилці лежало все соняшникове насіння.

– Я залишу собі декілька зерняток, – сказав Онисько, – посаджу навесні.

Коли в зореліт засипали все насіння, в ньому щось сито забурчало.

– А це справді млинець? – Онисько з цікавістю розглядав космічний корабель.

– Так, – кивнув фіолетовий, – літальний млинець міжгалактичної дії.

– Восьмого покоління, – багатозначно додав салатовий.

Коли всі зайшли до млинця-зорельота, фіолетовий опустив якогось важеля й натис кнопку із зображенням бузкової зірки. Двигун запрацював миттєво.

– Класна макуца! – аж прицмокнув інопланетянин. – У нас така не росте.

– Я теж прихопив кілька зерняток на насіння, – похвалився салатовий. – Розведемо й собі таку жирну макуцу, а сорт назвемо... – він повернувся до Ониська. – Як ти там казав?

– Соняшник.

– Точно, сорт «Соняшник».

Міжгалактичний млинець зробив декілька кіл довкруг Землі, покружляв над Місяцем, а тоді фіолетовий спрямував зореліт назад, щоб висадити Ониська.

Подорож була така захоплива, що Ониськові аж дух перехопило від нових відчуттів. Поки корабель прибульців повертався на Землю, вуж сидів біля ілюмінатора й дивився у космос. Крісло було до того зручним, що Онисько мимоволі задрімав...

Прокинувся вуж надвечір... під соняшником. «Наснитися ж таке, – подумав мрійник. – Шкода, що все це було не насправді...» Він глянув догори і... побачив, що в соняху не залишилося жодного зернятка...

Розділ X,

у якому випадає перший перший сніг, усі розважаються, а потім дехто впадає у сплячку

Якось зранку Онисько ще лежав у ліжечку, коли до нього забігла Евридіка.

– Хутчіше вставай і гайда надвір! – радісно загукала вона. – Там сніг випав!

– Який ще сніг? – Онисько не міг збагнути, що від нього хоче мишка.

– Тю, я зовсім забула, що ти зроду не бачив снігу, – згадала Евридіка. – Він білий, пухнастий... пам'ятаєш, я тобі розповідала?

– Ну, ходімо побачимо, що це за сніг такий, – вибрався з-під ковдри вуж.

– Одягай ось шапку і теплого шалика. Я їх сама зв'язала, – простягла другові одяг Евридіка. – А я побіжу інших покличу.

Онисько почав квапливо вдягатися, а мишка подріботіла до Одарочки.

Скоро всі були на городі. Картина, що постала перед ними, вражала: все довкола було білим-білісіньким! Куди не кинеш оком – повсюди лежав якийсь пух, що виблискував на сонці, наче скло. Він сховав геть усе: город, бур'яни, повітку, стежечки... Навіть на сухому Ониськовому соняшнику красувалася велика біла пухка шапка.

– Оце і є сніг? – захоплено спитав Онисько.

– Оце і є! – кивнула Евридіка. – Зазвичай ви всі вже впадаєте в зимову сплячку, коли з являється перший сніг, але цього року він випав раніше, ніж завжди.

– То ще не зима? – шулячись від холоду, спитав Кузя.

– Ні, таке часом буває.

– Яку красу ми просипаємо, ге! – замріяно протягла Одарочка, кутаючись у шубку.

– І холод, – додав Кузя.

– А цей сніг смачний? – зачерпнув пригорщу білого дива Джек.

– Дивак ти, Джеку! – засміялася мишка. – Хто ж їсть сніг?! Від нього можна застудитися.

– А що ж із ним робити? – поцікавився Онисько.

– Зараз покажу, – лукаво посміхнулася Евридіка, зліпила сніжку і жбурнула її в Ониська.

– Можна гратися в сніжки! – весело загукала мишка. – Ану ж, хто влучить?!

Усі заходилися ліпити снігові кулі й жбурлятися ними один в одного. Було дуже весело падати в пекучий сніг, кидати його за коміри й шалики товаришів. Такої чудової гри давно не було на їхньому городі. А у сніжки грали взагалі уперше. Бо ж узимку не спала лише Евридіка, а гратися самій із собою не дуже зручно.

Коли всі були мокрі від снігу й розпашілі від біганини, мишка запропонувала повернутися додому й перевдягтися в сухеньке, щоб, бува, не застудитися. А разом і чогось перехопити.

Під час обіду Евридіка пообіцяла навчити друзів кататися на санчатах та лижах.

Перепочивши, всі знову подалися на засніжений город. Спочатку вони гуртом з'їжджали з гори на санчатах, які часто перекидалися, й уся ватага сторчголов летіла в сніг.

Потім Джек учився їздити на лижах. У нього довго нічого не виходило: лижі не слухалися та їхали куди їм заманеться. Тому жук під веселий сміх і підбадьорливі вигуки друзів раз у раз падав у білі кучугури, наче стигла груша з дерева.

До самого вечора над городом стояв галас і лунав дзвінкий сміх компанії. Справжнє свято подарував Ониськові, Джеку, Кузі й Одарочці перший у їхньому житті перший сніг. А мишка Евридіка раділа й розважалася разом зі своїми друзями.

Увечері всі полягали спати раніше, ніж будь-коли. Дуже вже вони нагналися й натомилися.

Перед сном, лежачи в ліжку, Онисько мріяв про те, як вони всі гратимуться завтра. Проте зранку ні він, ні Джек, ні Кузя, ані Одарочка нікуди не пішли. Вночі на їхній город прилетіла сива зима, тому всі, крім Евридіки, спали міцним зимовим сном аж до самісінької весни.

Частина друга
ПОДОРОЖ ДО БАБУСИ

Розділ I,
у якому Ониська будить голосне «ряту-уйте!!!», виявляється, що вже весна, а сорока приносить листа

Вуж Онисько прокинувся ні світ ні зоря. Він, може, ще трохи й поспав би, якби не сон. Снилось Ониськові таке: нібито він, Евридіка, Одарочка... словом, уся їхня завзята ватага, мчали на санчатах із крутої засніженої гори. Вітер свистів у вухах, шалики тріпотіли, як осикове листя, санчата все набирали й набирали розгону... Беркиць! Санчата наскочили на якусь грудку, перекинулись – і вся весела компанія з голосним реготом шкереберть покотилася у сніг. Онисько буцімто, пролетівши добрий десяток метрів, вривався у снігову кучугуру сторч головою. Як бідолаха не силкувався вивільнитися, в нього нічого не виходило. Друзі вхопили Ониська за хвоста, що ледь стирчав з-під снігу, і дружно потягли на світ Божий.

Однак де не взялись якісь противнючі чорні жуки. Вони вчепилися страхітливими щелепами в Ониська і теж потягли – під сніг. Тут вуж зрозумів, що відчуває канат, якого перетягують дві команди, намагаючись з'ясувати, хто ж переможе. Ониськові було зовсім не цікаво, хто кого перетягне (хоча в глибині душі вуж уболівав, звичайно, за своїх друзів), тому він закричав:

– Ряту-уйте!!!

Онисько прокинувся від голосного «ряту-уйте!!!»

«Хто б це міг так кричати? – підхопившись з постелі, міркував він. – І головне – з самого ранку. Кого це лиха година заперла в якусь халепу в таку рань? Голос, нібито, знайомий...»

Тут Онисько згадав свій сон, і його пройняв здогад, що це кричав не хтось, а він сам.

– Ну, добре, що хоч нікого рятувати не треба, – полегшено зітхнув він. – Бо ж спросоння не дуже-то когось і врятуєш. Дивний усе-таки сон. Жуки якісь приверзлися... я таких і не бачив зроду... А піду-но я краще на санчатах покатаюсь. От учора ми добряче нагналися в тому снігу.

Вуж натягнув шапку й намотав на шию шалика. Шапка чомусь видалася йому замалою.

«Збіглася за ніч», – подумав Онисько і подався нагору, адже жив він, як ви знаєте, під купою трухлявого гілля, нахарашеного за повіткою край великого городу.

Але снігу на вулиці не було. Свіжозораний город виблискував ріллею, на обміжку подекуди прокльовувалися кволі кущики травички впереміш із золотавими кульбабками, над якими поралися жовтопузі бджоли. Обабіч повітки самотньо височів сухий посірілий соняшник.

– Оце-то оказія, – здивувався Онисько, – вчора було повно снігу, а сьогодні...

– Не вчора, – почувся ззаду голос мишки Евридіки. – Ти проспав цілу зиму, а вже – весна надворі, теплінь. Тож скидай шапку.

– Авжеж скину, – мовив Онисько, повертаючись до подруги. – Вона якась мала стала.

– Це не шапка мала стала, – посміхнулася Евридіка, – це ти за зиму підріс.

– Ну, то й добре, що снігу нема, – вирішив Онисько, – бо в тих кучугурах такі вреднючі жуки живуть – нехай їм грець.

– Які це жуки? – не зрозуміла Евридіка.

– Такі, що й згадувати не хочу, – махнув хвостом вуж.

– Із весною вас! – вигулькнула з-під гілля жабка Одарочка. – Ох і виспалась...

– А ось і ми, – одразу за жабкою з'явилися колорадський жук Джек і хробачок Кузя. – Із весною всіх.

– Нарешті ми разом, – щасливо проказала Евридіка. – Я вже не могла дочекатися, коли ви всі прокинетесь. Я ж цілу зиму сама, як билиночка, була. Ні тобі з ким погомоніти, ні погратися...

– Лист для вужа Ониська! Лист для вужа Ониська! – раптом почулося згори.

Усі задерли голови й побачили листоношу – сороку Віолетту.

– Хто тут Онисько?

– Я Онисько, – озвався вуж.

– Лист тобі, – дещо роздратовано проскрекотала сорока. – Я вже тут півгодини кружляю, як сирота навколо ятки з морозивом. Спати менше треба!..

Віолетта кинула листа і подалася на пошуки наступного адресата.

Усі з'юрбилися навколо загадкового конверта.

Розділ II,

у якому всі читають листа, соняшник знову стає в пригоді, а Онисько на хвилюку відлучається

Може, комусь і видасться дивним такий інтерес наших героїв до звичайного конверта, але ж ніхто з них ніколи за все своє життя не те що листа не отримував, а навіть святкової листівки на Великдень чи, скажімо, на Різдво. А тут – цілий лист!..

– Швидше відкривай, – нетерпляче підганяв Ониська Джек.

– Давай, Ониську, – згорала від цікавості Одарочка, – що ж воно там таке? Цікаво, ге?

Онисько обережно розірвав конверт і витяг з нього аркуш у клітинку, списаний акуратним почерком.

– Від кого це? Читай, Ониську. Та читай уже! – цокотіла Евридіка.

– Пахне бузиною, – навіщось понюхав написане вуж. – Це від бабусі лист. Вона завжди з бузинових ягід чорнило робить. Таким самим підписана та фотокартка, яку бабуса подарувала колись мені на згадку.

– То хтось буде сьогодні читати цього листа, чи ми його назад до конверта запхнемо? – спитав Кузя.

– Я теє... як його... тут почерк нерозбірливий, – схитрував Онисько і простягнув листа Джекові. Було соромно зізнатися, що не вміє читати.

– Еге ж, якийсь зовсім нікудишній почерк, – підтримав його Джек, який теж не дуже тямив у грамоті. – Спробуй ти, Кузю.

Хробачок неохоче взяв папірця і, скривившись, одразу передав його Евридіці, мовивши:

– Та як же його читати, коли тут жодної ноти нема – самі закарлючки.

Евридіка, яка, власне, була єдиною з-поміж присутніх, хто вмів читати, голосно почала:

Доброго дня, мій манюній Ончику!

– Що вона має на увазі? – весело спитала Одарочка, рада з того, що до неї не дійшла черга читати. Бо ж вона, звісно, того робити теж не вміла.

– Ми читаємо чужого листа, – стурбовано проказав Джек. – Це лист до якогось малого Пончика.

– Не хвилюйтеся, цей лист адресовано мені, – знітився Онисько. – Просто в дитинстві бабуся називала мене Ончиком.

– А, бува, не Пончиком? – хитро примружився Джек.

– Поглянь на мене – який з мене пончик?

– Читай далі, – Кузя злегка штурхнув Евридіку смичком для скрипки.

Давно я тебе не бачила. Ти вже, мабуть, трохи виріс. Частенько згадую, як я гойдала тебе в колисочці, а ти все дрімав...

– Він і тепер мастак поспати, – гикнув Джек.

– Ану не перебивай, бо зараз сам читатимеш! – суворо сказала Евридіка.

– Мовчу, мовчу, – перелякався жук. – Читай далі, чого вже там.

Евридіка знову почала водити пальцем по рядках.

От було б добре, якби ти, мій любий онучку, завітав до мене в гості разом з товаришами...

– З товаришами – це добре, – пожвавішав Кузя, – бо...

Та чому це добре, ніхто так і не довідався: Евридіка обпекла хробачка таким нищівним поглядом, що Кузя одразу затнувся і заходився колупати смичком ямку в землі.

Подихали б свіжим лісовим повітрям, бо хіба ж у селі на тих городах повітря? Ті трактори гудуть, димлять – світу білого не видно... Та й я вже старенька, може б мені щось допомогли тут по господарству. Отож чекатиму з нетерпінням. Сподіваюся, ти пам'ятаєш дорогу до лісу, в якому я тебе виколисала малого. До лісу, якому, може, вже недовго

– На цьому місці чимала пляма, – показала всім листа Евридіка. – Декілька слів розмито. А далі таке:

...люю В тім'ячко.

Твоя бабуся

– Цікаво, чи не сорока спересердя намочила листа? – сказала Одарочка.

– Не сорока, – заперечила мишка. – Мені здається, що це сама бабуся його намочила.

– Чого б це бабусі мочити листа? – засумнівався Кузя. – Вона хоч і старенька, але ж, сподіваюся, ще сповна розуму?

– Вона плакала.

– Плакала?! – стривожився Онисько.

– Ну, розчулилася, зронила декілька сльозинок, – заспокоїла його Евридіка. – Звичайна жіноча слабкість.

– Але чому? – спитав Джек.

– По-моєму, там щось негаразд із лісом.

– Хай би що там було, – сказав Онисько, – а я таки мушу провідати бабусю. Заразом побуваю у пам'ятних місцях мого дитинства. Це так здорово... Хто зі мною?

– Я! – в один голос вигукнули всі.

Звісно, ніхто не міг узяти й, покинувши все на світі, податися в гості до бабусі. Кожен мав чимало невідкладних, важливих весняних справ. Декілька тижнів на городі кипіла напружена робота: Джек садив картоплю, Одарочка сіяла городину, Евридіка шила усім рюкзаки в дорогу, Кузя складав нові пісеньки, веселі й сумні, – на всі випадки мандрівного життя; а Онисько весь час мріяв про подорож і зустріч із улюбленою бабусю.

Отже, одного дня, впоравшись нарешті з роботою, друзі почали збиратися в дорогу. Взяли харчів, зібрали одягу та ще чимало всілякого причандалля, яке могло би згодитися під час подорожі.

– Дорога неблизька, – сказав Онисько. – Спочатку пливти рікою, потім перейти через луки – а там вже й ліс.

– А на чому ж ми попливемо? – захвилювалася Одарочка.

– Давайте побудуємо пліт-вітрильник, – запропонував Джек.

– А з чого? – поцікавився Кузя.

– Я знаю, з чого, – сказав Онисько, – з мого соняшника. Він он як висох – гарно триматиметься на воді.

Відтак соняшника спиляли і розрізали на частини. Потім зв'язали їх до купи цупкою мотузкою. Евридіка з Одарочкою знайшли десь п'ять невеличких лопухів, зшили з них вітрило і причепили до щогли.

Суха голова соняшника перетворилася на штурвал.

Вийшов чудовий пліт з вітрилом. Йому дали маленьке, але горде ім'я – «Грім» і підтягли до річки, що протікала в низині, за городом.

Наступного дня судно вчистю спустили на воду під браві акорди Кузиного маршу, а об борт розбили пляшку морквяного шампанського із запасів Одарочки. У суднобудівників є така традиція: розбивати пляшку шампанського об борт корабля, що вперше спускається на воду, – щоб йому щасливо плавалось.

Тут-таки друзі розподілили звання та обов'язки на подорож.

Капітаном, звичайно, було обрано Ониська, Джек став боцманом, Евридіка –

стерновим, Одарочка – корабельним кухарем, або коком, а Кузя – юнгою.

На пліт повантажили речі і вже вмостилися, коли це Онисько вигукнув:

– Заждіть! Лець не забув. Я на хвильку відлучуся.

Він скочив на берег і поспішив до повітки. Повернувшись за кілька хвилин, спитав:

– Ну що, всі готові?

– Готові! – гукнули Джек, Одарочка, Евридіка й Кузя.

– Тоді – повний уперед! – скомандував Онисько і відв'язав мотузку, якою пліт було припнуто до тонкої вільхи.

Швидка течія підхопила «Грім» і понесла друзів назустріч новим, невідомим пригодам.

Розділ III,

у якому зникає смичок, Кузя ловить окуня на живця, а Джек розв'язує вузол

«Грім» виявився доволі швидкохідним плотом. Він одразу вловив зеленим вітрильцем ходовий вітер і разом з екіпажем весело долав невеликі річкові хвилі.

Одарочка розпалила примус і заходилася «чаклувати» над казанком, готуючи обід для команди.

– Картопельки не шкодуй, побільше криши, – радив жабці Джек.

Евридіка стояла за штурвалом, а Онисько вмовився на капітанському місточку й дивився в далечину у бінокль.

Кузя розважав друзів, граючи на скрипочці вальс «Голубий Дунай».

– Право стерна! – скомандував Онисько. – Попереду великий корч!

Евридіка хвацько крутнула штурвал, і їхнє судно щасливо оминуло перешкоду.

– Цікаво, а тут водиться велика риба? – нахилився до води Джек.

Немов у відповідь, з річки враз вистрибнув величезний окунь і, клацнувши пащекою просто над Кузиною головою, перелетів через палубу «Грому» й з голосним плюскотом шубовснув у воду з іншого боку.

– Нівроку! – скрикнула Евридіка. – З тобою все гаразд, юнго?

– Так, але... – голос хробачка тремтів, – але... мій смичок...

– Що смичок? – спитав Онисько.

– Мій смичок, капітане... його немає, – лець не плачучи, мовив Кузя.

– Зовсім немає? – підійшла до Кузі Одарочка.

– Та страшна рибина його ковтнула. І тепер, виходить... – Кузя схлипнув, – виходить, у мене зовсім немає смичка. Як же, як же я тепер без смичка, друзі?

– Ой лишенько, – сплеснула лапками Одарочка.

– Спокійно! – скомандував Онисько. – Відставити паніку на борту!

– А в тебе немає запасного? – з надією спитала Кузя Евридіка.

– Немає, – засмучено відповів юнга.

– Отже, ми мусимо впіймати того ненажеру і відібрати в нього смичок, – вирішив Онисько.

– Але ж у нас немає вудочки, – сказала Одарочка.

– Пусте, – пхекнув Джек. – Ми можемо впіймати того окуня на живця.

– Як це – на живця? – не второпав Онисько.

– Так-так, поясни нам, будь ласка, – попросила Одарочка.

– Дуже просто. Ви знаєте, чим риба любить ласувати найбільше в світі?

– Картоплю, чи що? – спробував угадати Кузя.

– Скажеш іще. Хто це їй картоплі дасть? Картоплю я й сам люблю, – облизнувся Джек, – а риба найбільше любить ковтати хробачків.

– Хро... кого? – не повірив своїм вухам Кузя. – Ти пожартував, правда?

– І нічого не пожартував, – розсердився жук. – Усім відомо, що хробачки – улюблена їжа всіляких там окунів та карасів. Це навіть наукою доведено. Тому зарадити можемо лише так – упіймати того триклятого ненажеру на живця.

– Не розумію, до чого йдеться? – спитав Онисько.

– До того, що, якби Кузя на деякий час погодився стати живцем і поповзав по краю плота над самісінькою водою, то окунь, напевно, ще раз спробував би на нього напасти. Чи хтось тут думає, що та потвора полювала на смичка?

– А й справді, – підтримала жука Евридіка. – Смичка рибина ковтнула, мабуть, ненароком. Просто промахнулася.

– Я не хочу бути цим... ловцем... чи живцем, – позадкував від краю вітрильника Кузя.

– Ну, як хочеш, – махнув лапкою Джек. – Не мені зрештою потрібен смичок.

Кузя зажурено подивився на свою скрипочку, його очі враз спалахнули неймовірною рішучістю і навіть злістю. Хробачок набрав повні легені повітря й випалив:

– Гаразд! Буду живцем! Що маю робити?

До хвостика юнги прив'язали міцний шнурок, і Кузя почав курсувати від корми до

носа вітрильника по самому його краєчку. Для сміливості хробачок наспівував:
На краєчку «Грому» –
Наче на струні.
Риби-ненажери
Не страшні мені!

Доки Кузя снував туди-сюди, команда причаїлася за капітанським містком, тримаючи другий кінець шнурка, що волочився за юнгою.

Минуло хвилин двадцять, а на Кузя ніхто так і не напав.

– Може, він неправильну пісню співає? – припустив Онисько. – Кузя, спробуй заспівати щось інше!

І Кузя затагнув:
Я Кузя –
Хробачок товстий.
На смак я –
Страх який смачний!

Друга пісенька виявилася дієвішою. Принаймні після першого ж виконання з води у напрямку живця, тобто Кузі, торпедою випірнув той самий окунь! Онисько з Джеком ледве встигли смикнути за шнурок і вихопити свого малого друга з гострозубої пащі.

Прорізавши плавниками порожнечу, окунь втелющився банькатою пикою прямисінько в щоглу й гепнувся на палубу «Грому» непритомний.

Усі прожогом кинулися до річкового хижака. Онисько й Джек великою дерев'яною ложкою розчахнули окуневу пащу і зазирали досередини.

– Ура! – радісно закричав Кузя. – Он він – між зубів застряг!

Друзі швиденько видобули з-поміж страхітливих зубів смичка, вручили його законному господареві, а рибину зіштовхнули у воду.

– Очуняє в воді, – сказав Онисько.

До вечора ніяких пригод більше не було. Друзі пообідали й потім відпочивали після такої непростой риболовлі на живця.

Надвечір, коли всі збиралися вкладатися спати, Кузя скромно запитав у Джека:

– Слухай, а чи не можна було б мені спати без шнурка?

– Якого ще шнурка? – Джек не одразу втямив, про що йдеться.

Друзі поглянули на хробачка і вмить все зрозуміли: Кузя ще й досі повзав разом зі шнурком, прив'язаним до хвостика.

– А, ось ти про що! Це можна... – засміявся Джек і розв'язав тугий вузол.
Розділ IV,

у якому Евридіка пливе за течією, Джек дивиться в неправильний бінокль, а Онисько знову отримує листа

Наступного дня першою прокинулася Евридіка. Решта мандрівників ще мирно спали на палубі «Грому». Пліт легенько погойдувався на ранкових хвильках, надійно прив'язаний до верби, що росла понад самим берегом, вмочивши своє тонке віття у воду. Вона була схожою на дівчину, яка прийшла помити довгі коси в річці.

Мишка вирішила не будити друзів і поки вони сплять, освіжитися в прохолодній воді. Плавати Евридіка не вміла, але біля берега, мабуть, мілко, і боятись їй не було чого.

Мишка вхопилася за вербову гілку, що звисала над плотом, і обережно опустила у воду одну лапку.

– Ой! – скрикнула від несподіванки вона. Вода виявилася холоднішою, ніж Евридіка очікувала.

Щоб не випробувати долю (а раптом навіть біля берега виявиться заглибоко), мишка вирішила не відпускати гілку. Вона занурювалась у річкову прохолоду, гойдаючись на гнучкій вербовій гілці. Це було до того незвично й цікаво, що хотілося купатись так без кінця. Але скоро її лапки стомилися триматися за віття дерева, і мишка мусила закінчувати водні процедури купанням. Та щойно вона намірилася застрибнути на палубу «Грому», як несамовито дмухнув вітер. Вербові коси скуйовдилися і, слухняно тріпочучи, подалися за вітром. Евридіка не втрималася і відпустила гілку. Сердешна мишка залетіла майже на середину річки і жбухнулася у воду з головою. Нещасна почала відчайдушно гребти всіма чотирма лапками і таки випірнула на поверхню.

На щастя, повз неї пропливала кинута кимось пластикова пляшка. Евридіка видряпалась на неї і обхопила гладенькі слизькі боки.

Течія дзиґою закрутила пляшку й стрімко понесла геть від плоту.

Мишка спробувала гукати друзів на допомогу:

– Ониську! Одарочко! Хто-небудь! Допоможіть!

Проте її ніхто не почув, усі спокійно похропували на плоті, добавачучи солодкі ранкові сни.

Другим прокинувся Кузя. Він уместився на штурвалі й почав награвати щось на скрипочці.

Музика розбудила Ониська. Вуж солодко потягнувся і скомандував:

– Усім підйом! Час у дорогу! Евридіко, відв'язуй від верби вітрильника!

Решта членів екіпажу повставали і почали займати свої місця. Усі – крім Евридіки, яка, як ви знаєте, сиділа верхи на порожній пляшці, щомиті віддаляючися від «Грому».

– Евридіко! – гукнув Онисько. – Ти де?

Звісно, Евридїка не відповіла. Нарешті всі помітили, що її немає на вітрильнику.

– Може, вона навіщось попливла до берега? – стривожено спитала Одарочка.

– Вона ж плавати не вмїє, – заперечив Джек.

– Що, навіть по-собачому? – не повірила Одарочка.

– Ні по-собачому, ні по-котячому, ні по-якому.

– Невже наша Евридїка потонула? – з жахом промовила жабка.

– Що ти! Не така вона мишка, щоб просто так, нікому нічого не сказавши, взяти й потонути, – відрубав Онисько.

Капітан вітрильника приклав до очей бінокля і почав роззиратися.

– Бачу! – радісно вигукнув Онисько. – Вона аж ген попереду на чомусь пливе.

– Така нетерпляча, – в'їдливо мовив Джек. – Могла б і дочекатися, доки ми прокинемося. І куди ото поспішати?..

– Я думаю, – не погодилася з ним Одарочка, – що Евридїка зовсім не збиралася нас кидати. Мабуть, з нею щось трапилось.

– Може, їй потрібна наша допомога, а ми тут теревені розводимо, – ніби мимохіть кинув Кузя.

– Саме так, – сказав Онисько. – Піднімаймо вітрило – і повний уперед!

«Грім» розпочав гонитву за Евридїкою. Відстань між ними швидко скорочувалася, адже пляшка рухалася лише за течією, а корабель – ще й за допомогою свого лопухового вітрила.

– Ану ж, подивлюся, де вона там, – узяв бінокля Джек. – Ого-го! Ми її ніколи не наздоженемо: до неї щонайменше кілометрів сім.

– Що ти мелеш? – здивувалась Одарочка. – Я ж її бачу, вона вже осьдечки.

– Бреши-бреши, – недовірливо проказав жук, – я ж у бінокль дивлюся.

– Ониську, в тебе бінокль якийсь неправильний, – пристав до розмови Кузя.

– Бінокль правильний, – посміхнувся вуж, – це Джек в нього дивиться неправильно – іншим боком.

– І справді, – погодився Джек, прийнявши від очей бінокля. – Доброго ранку, Евридїко.

– Зніміть мене звідси! – загукала Евридїка з пляшки.

Їй кинули кінець швартової мотузки і витягли на борт вітрильника. Мишка навіщось прихопила і свого «човна», який урятував їй життя.

У трьох словах Евридіка розповіла друзям усе, що з нею трапилося.

– Наступного разу не купатимешся сама, – повчально сказала Одарочка, – це небезпечно.

– Так, але інакше я би не знайшла ось це, – мишка показала на пляшку.

– Подумаєш, великий скарб – пляшка, – глузливо буркнув Джек.

– Може, й скарб, – відрізала Евридіка. – Ви подивіться всередину.

У череві пляшки і справді щось було. Відкрутивши покришку, друзі витягли з Евридічиної рятувальниці папір, скручений трубочкою.

– Це лист, – повідомила мишка, розгорнувши його. – Ониськові...

– Мені? – роззявив рота вуж. – Ну, читай...

ВОЛОДАРЮ ЧУДЕСНОЇ МАКУЦИ

Здоров був, друже Ониську. Пролітали повз твій город. Залетіли в гості. Якийсь крилатий волохань сказав, що ти «одерж-жав листа і вирішив ж-жавітати в гості до бабусі». Шкода, що не застали тебе вдома. Ми хотіли поділитися насінням з нашого першого врожаю твоєї макуци. Маємо надію побачитися з тобою, як повертатимемося.

ПРИБУЛЬЦІ.

– Які прибульці? Яка макуца? – нічого не міг второпати Джек.

Та й решта друзів стояли ні в сих ні в тих і здивовано дивилися на свого капітана.

– Та, було діло. Колись розповім, – недбало кинув Онисько і поринув у спогади...
Розділ V,

у якому всі милуються заходом сонця, Евридіка пришвартовує пліт до одинокої комишини, а Джек виконує завдання життєвої ваги

Вечоріло. Команда «Грому» стояла на кормі свого вітрильника і милувалася заходом сонця. Воно висіло над самим небосхилом – велике та яскраве. Наче гігантський помаранч, що поволі котився небом, щоб ось-ось пірнути за край землі. Над річкою скидалися верховодки, виблискуючи між хвильок сріблястими боками.

– Яка краса! – зачудовано вигукнула Одарочка.

– Наше сонечко... – задумливо додала Евридіка. – Так би стояла й дивилась усе життя...

Раптом пліт об щось ударився – друзі аж поточилися від струсу – і зупинився. Всі кинулися на ніс корабля, щоб подивитися, що ж трапилося. Виявилось, що «Грім» пристав до якоїсь червоної палі, яка стирчала з води недалечко від берега.

– От і добре, – сказав Онисько, – не треба тепер шукати, де зупинитися на

ночівлю. Припнемо наш корабель до цієї палі.

– А що воно таке? – спитав Кузя.

– Мабуть, якийсь самотній комиш, – пояснив Джек.

– Ніколи не бачила червоних комишів, – засумнівалась Евридіка.

– Червоний, бо ж небо он яке помаранчево-червоне. Тому й це стебло комиша здається таким на колір, – здогадався Онисько.

Кузя тут-таки склав пісеньку:

Червоний комиш,
Чому не шумиш?
Чи, може, ти спиш,
Самотній комиш?..

Евридіка тим часом прив'язала кінець швартового каната до несподіваної перепони, а Джек сказав:

– Зараз вилізу на цю комишину і зламаю з неї котика – буде нам сувенір на згадку про подорож.

Він обхопив комиша лапками і завзято подерся вгору.

– Ой! Тут щось м'якеньке й пухнасте, – гукнув жук, чималенько піднявшись по стеблу.

Раптом упало з неба і встрягло у воду ще одне, точнісінько таке червоне стебло.

– Ой-ой-ой! – зойкнула Одарочка.

Стебла враз зігнулися, відштовхнулися від дна річки, а над головами мандрівників залопотіли велетенські могутні крила!

– Це чапля! – щосили заволала Евридіка.

– Віддати швартові! – голосно скомандував Онисько...

Одначе було вже пізно. Канат натягся струною, вітрильник умить став вертикально, а потім рвучко відірвався від водяної поверхні.

– Тримайтеся! – загукав згори Джек.

Усі міцно схопилися, хто за що бачив. Онисько обвився довкруг щогли, Евридіка прикипіла до штурвала, Одарочка трималася за Евридіку, а Кузя забився в шпаринку між шматками колишнього соняшника. Джек щосили, наче рідну, обійняв ногу чаплі, замружився і белькотів, як заведений:

– От тобі й червоний комиш... От тобі й котик на згадку...

Як ви вже здогадалися, червоних комишів не буває. Евридіка пришвартувала «Грім» до ноги чаплі. Та спокійно дрімала собі на мілководді, стоячи на одній нозі, як це зазвичай роблять усі чаплі.

Коли ж Джек почав дряпатися по її нозі, а потім ще й став мацати пір'я на її животі – чаплі зробилося лоскотно. От вона й шугонула в небо. Відчувши, що до неї щось причепилося та ще й хтось там, унизу, галасує, чапля сама не на жарт перелякалась. Тому летіла все вище й вище, вирячивши від натуги нажахані очі й щосили працюючи крильми.

На перехнябленій палубі «Грому» його команді теж було не солодко. Перелякані члени екіпажу трималися з останніх сил, щоб не попадати із запаморочливої висоти.

– Зробіть щось, бо мене зараз знудить! – у відчаї гукав Кузя. – Я ж терпіти не можу висоти! Я ж навіть на атракціоні «Чортове колесо» через це завжди відмовлявся кататися!

У Ониська сяйнула рятівна думка.

– Боцмане Джеку! – загукав вуж. – Ти мене чуєш?!

– Чую! – відповів Джек. – От тобі й червоний комиш... От тобі й котик на згадку...

– Слухай мою команду! Спробуй дістатися до голови чаплі й затулити їй очі!

– От тобі й котик на згадку... – бурмотів боцман. – Навіщо?!

– Щоб вона не бачила, куди летіти!

– А навіщо?!.. От тобі й червоний комиш...

– Може, тоді вона сяде на землю! – пояснив Онисько.

– От тобі й котик на згадку... Спробую! – крикнув Джек і подерся вище.

Коли жук виліз на спину птахи, його ледь не здуло вітром, що несамовито свистів Джекові в обличчя. Чітко хапаючись за пір'я, боцман поліз далі.

Найважче було дряпатися по чаплиній шиї – довгій та ще й вигнутій чудернацьким зигзагом. Щосекунди Джек міг зірватися додолу. А падати ой як не хотілося!

Нарешті жук опинився на голові пташки. Він стягнув із себе свого ковбойського капелюха і накрив ним чаплині очі.

Відколи бідолашна вилупилася з яйця, вона ще не відчувала такого жаху. Мало того, що до її ноги щось причепилося і весь час репетувало різними голосами, то те щось ще й видряпалося їй на голову і осліпило.

Не бачачи, куди летіти, птаха закрутилася в повітрі й почала пікірувати донизу, як підбитий літак. Цієї миті Джек не втримався і злетів з чаплі додолу.

«От і все, – з сумом подумав він, – я загину, як герой...» Аж тут Джек згадав, що він жук. А жуки, як відомо, літають. З полегкістю зітхнувши, боцман розправив крильця і поспішив за чаплею, яка стрімко наближалася до землі.

Не бачити б Ониськовій бабусі ні онука, ні його друзів живими, якби чапля разом з плотом і його командою не впала в невеличке болітце. Не літати б більше чаплі й не полювати на річці жабок, якби не встрягла вона головою в густе латаття, яке щедро розрослося на калабані. «Плюсь!» – полетіли врзнобіч бризки води й багна.

– От т-тобі й че-червоний комиш... – пробелькотів Джек, приземлюючись біля чаплі, яка зазнала катастрофи.

Він підбіг до птахи й тремтячими лапками відв'язав від її ноги канат.

На щастя, всі були хоч і перелякані, зате живі. Навіть чапля. Вона висмикнула голову з багна, ошелешено подивилася на своїх непроханих пасажирів, щось невиразно крякнула і чкурнула світ за очі, кривуляючи по всьому небу.

– Боцман Джек ваше завдання виконав, капітане, – відрпортував жук.

– Дуже добре, – відповів Онисько. – А тепер – усім спати. Годі на сьогодні пригод.

Велике помаранчеве сонце кинуло свої останні, вже стомлені промінці на вечірне небо, забарвивши його в колір стиглого апельсина, і закотилося за край землі.
Розділ VI,
у якому всі напружено думають, на острові пахне млинцями і мандрівники врешті долають болото

Після карколомного польоту та не зовсім м'якої посадки Ониськові та компанії знадобилося чимало часу, щоб хоч трохи оговтатися.

Роззирнувшись, друзі зрозуміли, що чапля зробила їм послугу: занесла на луку. Та радіти не було чого: команда і корабель опинилися на невеличкому круглому острівці, оточеному грузьким болотом. Як вибратися на твердий ґрунт, друзі й гадки не мали.

– Що ж тепер робити? – спитала Одарочка.

– Або будемо перебиратися через болото, або... або залишимося жити на цьому острові, – сказав Джек.

– Мабуть, нас чекає другий варіант – доведеться жити на острові, – сумно сказала Евридіка.

– Мене бабуся чекає, я не хочу тут жити. Маємо щось придумати, – кинув Онисько.

– Іти через болото – небезпечно, – сказав Кузя, – може засмоктати трясовина.

– Все одно треба щось придумати, – вперто стояв на своєму Онисько. – Давайте думати.

Усі посідали на пліт і почали напружено думати. Хвилину думали, дві... півгодини... Кузя не втримався і почав грати на скрипці.

– Не грай, будь ласка, – попросила його Евридіка, – ти мені думати заважаєш.

– А мені навпаки так думається краще, – опирався хробачок.

Після недовгої суперечки всі зійшлися на тому, що Кузя зовсім грати не перестане, а просто робитиме це трохи тихіше.

Минула година.

– Ніколи не думав, що думати – так виснажливо, – порушив мовчанку Джек. – Від цього думання вже аж їсти захотілося. Одарочко, які там у тебе припаси?

– Справді, давайте пообідаємо, – підтримав жука Онисько, – натщесерце нічого путнього не придумаш.

Одарочка полізла до свого рюкзака. На щастя, всі рюкзаки були на місці, жоден не загубився під час польоту на чаплі.

Жабка розклала на рушничку картоплю в мундирах, варені яйця, слоїк кабачкової ікри і глечик козячого молока.

– Їжте на здоров'я, – чемно припросила всіх Одарочка.

– А млинці чому не дістаєш? – спитав Онисько.

– Які млинці? Немає у мене млинців...

– Як це які? І я чую, що млинцями запахло, – гикнув Джек. – Мене не обдуриш.

– Дійсно, Одарочко, млинцями пахне не на жарт, – сказав Кузя.

– Та що ви як накупилися!? Де ті млинці?.. Хоча... ваша правда – млинцями тут таки пахне добряче.

– Млинець!!! – раптом нажахано запищала Евридіка, показуючи пальцем у небо.

– Млинець!!! – закричав і Онисько, але чомусь радісно.

Над острівцем завис величезний млинець. Він мав декілька вікон-ілюмінаторів, але найдивовижнішим було те, що зверху на ньому росли три соняшники – два менших і один великий. Хоча ні, найдивовижнішим усе-таки було те, що млинець умів літати.

Джек, Одарочка, Евридіка й Кузя не знали, куди подітися від страху. Втекти через болото вони не могли. Онисько навпаки радісно махав хвостом у небо й гукав:

– Ми тут! Ми тут!

Млинець приземлився і з нього вийшли двоє прибульців з павичевими хвостами.

Один був фіолетовий, а другий – салатний. Широко посміхаючись, вони попростували до «Грому».

– Не бійтеся, – на ходу заспокоїв друзів Онисько. – Це мої знайомі, ті, що надіслали листа в плящі.

- Нічого собі знайомства в тебе... – отетеріло проказав Джек.
- Я все одно краще сховаюся, – сказав Кузя і причаївся за спиною Евридіки.
- Привіт, Ониську! – радісно привітався фіолетовий гість із млинця. – Ось ти де, ледве знайшли.
- Випадково, – додав салатовий. – Взагалі-то наші бортові прилади засікли сигнал SOS якогось об'єкта, що падав, от ми й прилетіли сюди...
- Це чапля тут упала, – пояснив Онисько. – Ти ба яка, ще й сигнали подає.
- А ви що тут робите? – поцікавилися прибульці.
- Та оце думаємо, як нам з болота вибратися.
- З радістю вам допоможемо, – сказав фіолетовий, – наш літальний млинець до ваших послуг.
- Я бачу, у вас новий зореліт, із соняшниками.
- Так, дев'ятого покоління, – гордо сказав салатовий. – А все завдяки тобі і твоєму соняшникові. Як виявилось, наші макуци багато в чому поступаються йому. Коли зійшли перші соняшники з твого насіння, ми помітили, що вони завжди повертають голови за сонцем. Наші вчені дослідили це явище і відкрили: земні макуци так вловлюють сонячну енергію. Зробивши чимало дослідів, учені винайшли новий літальний млинець на сонячних макуцах. Тепер на даху таких апаратів саджають два-три соняшники, і рослини ловлять сонячну енергію прямо у польоті. На ній і працює млинець дев'ятого покоління, навіть олією заправляти не обов'язково.
- Здорово, – сказав Онисько.
- У цей час його друзі стояли й дивилися на прибульців і на їхній незвичайний зореліт широко відкритими очима. З цієї балачки вони ні про соняшники, ні про макуци нічогісінько второпати не могли.
- До речі, – щось пригадав фіолетовий, – ти отримав нашого листа?
- Отримав, – кивнув Онисько. – Ви коли залітали до мене, не бачили, як там мій соняшник?
- Зажди, – стомилася слухати незрозумілі речі Евридіка, – який соняшник? Ми ж його спиляли...
- Пам'ятаєш, як відпливати, я відлучався на хвильку? То я згадав, що маю декілька насінинок і бігав їх садити на місці старого соняшника.
- Зійшов твій соняшник, росте, – відповів прибулець.
- Ми його спеціальними добривами полили, – сказав салатовий, – коли повернешся додому – він вищий за повітку буде. А тепер пора летіти, бо в нас обмаль часу. Заходьте, будь ласка, на борт.

– На чаплі літав, сам по собі літав, – бурмотів Джек, – а на млинцях ще не літав... Ех, де наше не пропадало..

Усі з деяким острахом увійшли до зорельота. Але що їм було робити – не пропадати ж на острові з голоду. За мить літальний млинець перелетів через болото і висадив своїх пасажирів на трав'янисті луки.

– Де ж ти роздобувся на таких дивних знайомих? – спитав Кузя, коли зореліт розчинився в небі. – І що воно за макуци? Ми нічого не второпали.

– Ну, гаразд, – сказав Онисько. – Однаково вже вечір скоро – лаштуватимемо нічліг, розповім вам про знайомство з прибульцями.

Коли Онисько закінчив оповідати свою надзвичайну історію про подорож у далекий космос, у небі вже замерехтіли яскраві травневі зорі.

Розділ VII,

у якому друзі стають мокрими як хлющі, ніхто не грає на тромбоні, Одарочка ліпить гірчичники і всі сподіваються на краще

Рано-вранці Онисько та компанія продовжили подорож до бабусі. Вони прямували луками у густій траві до лісу, що темною смугою виднівся вдалині і єднав землю з небокраєм.

Сонце ще не встигло піднятися високо і висушити росу, що рясно обсіла кожну травинку. Тож друзі, подолавши лише декілька метрів зеленого лучного килима, вже були мокрі як хлющі.

– Казав же, – роздратовано бурчав Джек, – давайте трохи зачекаємо. Ні, їм на місці не сидиться... Я не здивуюсь, як ми завтра всі повмираємо від нежитю.

– Ти, Джеку, полюблюєш перебільшувати, – дошкулив жукові Онисько. – Від роси ще ніхто не помирав. Ну, намокли трохи, то й що? Зараз он сонечко припече – підсохнемо.

– Якщо ти боїшся застудитися, – заспокоювала товариша Одарочка, – напийся гарячого чаю з термоса. Він корисний – з медом.

– А мед з картопляних квітів? – спитав Джек.

– Ні, з липових. З картопляних не буває.

– З картопляних усе буває, – похнюпився Джек. – Дякую, не хочу я чаю.

– Му-у-гу-гу-у-у... му-у-гу-гу-у-у!.. – раптом почули друзі поперед себе.

– Що за дивні звуки? – насторожився Кузя. – Невже хтось грає на тромбоні?..

На тромбоні ніхто не грав. Корови не вміють грати на тромбонах. Які корови? Та ніякі не вміють. Зокрема й такі, як та, що несподівано постала перед подорожніми. Звичайна корова: велика, з рогами, хвостом і... Та ви ж знаєте, які бувають корови.

Ні на тромбоні, ні на будь-чому іншому корова не грала. Вона плакала. Так-так,

ридала отакенними сльозами, раз по раз схлипуючи так жалібно, що Онисько з друзями просто не могли пройти мимо.

– Ми можемо чимось допомогти? – делікатно запитала в корови Одарочка.

Корова подивилася на дрібноту своїми великими заплаканими і до зойку печальними очима і сказала:

– Мені... му-у-гу-гу-у... вже... вже ніхто не може допомогти... м-у-у-гу-гу-у-у...

– Ти все-таки спробуй розповісти нам про свою біду, – наполог Онисько.

– Не плач, серденько, – додала Евридїка, – розкажи нам, що сталося.

Корова трохи заспокоїлася і почала розповідь. А позаяк вона час від часу, точніше – після кожного слова, схлипувала, то оповідь була довгою. Щоб не псувати марно паперу й не розчулювати жалісливих читачів, ми передаємо почуту історію без усіх отих схлипувань і зітхань.

– Мене звуть Черешнею, – почала корова. – Хоча це вже не має жодного значення. Чому? Бо завтра мене відвезуть до зоопарку. А там не питають, як звати. Повісять на загорожу табличку з написом «Корова звичайна, рогата» та й усе.

А я цього року, знаєте, хотіла завести телятко. Таке брикливе, мале... Про бичечка мріяла... Я й теличок люблю, але бичечок, знаєте, є бичечок. Але ж... не судилося.

На завтра господар мій уже й машину персональну замовив за маршрутом хлів – зоопарк, без зупинок. Добрий у мене хазяїн. Але ж, знаєте, кому потрібна така корова? Каже:

«І люблю я тебе, Черешенько, та що ж тебе марно годувати, коли ти молоко перестала давати?.. Ех...»

– То дай ти йому того молока! – не витримав Джек.

– Справді, – погодилася Одарочка. – І буде в тебе бичечок.

– Я б із радістю, та не можу, – зітхнула корова. – Я вим'я застудила, а хазяїн, знаєте, не здогадується та й не лікує мене.

– Ага! А я вам що казав? – скрикнув Джек. – Оце вам холодна роса. Оце вам «ніхто не помирав»... Це ж і в нас може молока не ста... – проте зрозумівши, що бовкнув дурницю, жук замовк.

– Друзі, в нас же аптечка повна всіляких ліків, – сказав Онисько, незважаючи на Джека.

– Правильно, – озвався Кузя, – ми маємо спробувати допомогти бідолашній корові.

– Ми зараз! Ми все зробимо! – навперебій загомоніли Одарочка з Евридїкою.

– По-моєму, це підійде, – Одарочка витягла з медичної скриньки гірчичники.

Корова лягла на землю, щоб мишці з жабкою було зручніше її лікувати. Евридїка мочила жовтаві папірці в гарячому чаї з липовим медом, а Одарочка густо наліплювала їх на вим'я та дійки Черешні. Невдовзі застуджене вим'я нагадувало валізу, обклеєну лейбами готелів.

Під час процедури друзі розповіли новій знайомій, чому вони і як подорожують.

– Знаєте, я покажу вам коротку дорогу до лісу, – пообіцяла Черешня. – Завтра... якщо, звичайно, зустрінємось.

Корова знову спохмурніла.

– Не переймайся, – намагався розрадити її Кузя, – зустрінємось.

Друзі вирішили розбити табір і дочекатися завтрашнього ранку, щоб дізнатися про долю Черешні.

Наближався вечір. Корова мала повертатися з пасовиська додому. Настав час прощатися з друзями.

– Ну, бувай, – сказав Джек. – Старайся там, не шкодуй того клятого молока.

– Мені вже краще, – з надією мовила корова, – може, все буде гаразд...

– Неодмінно, – підбадьорила її Одарочка.

– Що ж, до завтра, – попрощалася Черешня, обвела всіх своїми великими печальними очима і пішла до села.

Розділ VIII,

у якому Черешня не з'являється на зустріч, Джек пригадує американську приказку і всі їдуть верхи на коні

Наступного ранку Черешня не прийшла на луки. Друзі так її виглядали, так чекали... Онисько навіть у бінокль дивився – марно, корови не було. Сонце вже досягло зеніту, а вона все не йшла.

– Не допомогли, мабуть, наші гірчичники, – скрушно мовила Одарочка. – Що ми ще могли зробити?..

– Не впадаймо у відчай, – намагався бути спокійним Онисько. – Може, вона ще прийде, може, щось її затримало.

– Якби ж то, – протягнула Евридїка. – Якщо вона не прийде, я цього не переживу.

– Слухайте, а ходімо до села і все з'ясуємо, – подав ідею Кузя.

– Правда, – підтримав його Джек. – Немає гіршого, ніж сидіти на місці й чекати.

Без вагань компанія вирішила трохи змінити свій маршрут і повернула в бік села.

Дорогою друзі навіть не розмовляли. Кожен лишався наодинці зі своїми думками. Невеселі помисли змінювалися найсвітлішими сподіваннями і навпаки: над гарними сподіванками враз чорною хмарою нависали моторошні видива.

Усі так занурилися в свої думки, що ледь-ледь не врізалися в ноги коневі, який пасся собі на прилуці.

– Дивіться, – сказав Кузя, – кінь.

– Ого, який величезний! – трохи злякалася Евридіка.

– Кінь як кінь, – трохи зверхньо кинув Джек. – Мої американські родичі на родео ще й не таких жеребців приборкують.

– На чому? – перепитав Онисько.

– Кажу ж, на родео. Це коли ковбої сідають верхи на необ'їджених жеребців, а ті намагаються скинути з себе небажаних вершників.

– А навіщо це? – спитала Евридіка.

– Щоб довести, що ти справжній ковбой, – випнув груди Джек. – В Америці є навіть така приказка: ковбойському роду нема переводу.

– Ну, коли ти такий ковбой, то поговори з цим конем – може, він чув щось про Черешню, – сказав Кузя.

– Та... – знітився колорадський жук, але побачивши, що друзі ось-ось засумніваються в його благородному ковбойському походженні, швидко додав: – Запросто. Коні – це моя стихія.

Жук набрався хоробрості і заукав:

– Агов! Шановний мустангу! Ти не знаєш, часом, корову Черешню?

Кінь довго вдивлявся у траву попід ноги, доки нарешті не побачив чудернацьку компанію. Перед ним були вуж, мишка, жабка, жук і, здається, ще хтось – такий малий, що жеребець не був упевнений, чи справді той хтось там є, а чи то якась травинка.

«Якщо то травинка, – міркував кінь, – треба не забути її потім з'їсти. Вона така товстенька. Мабуть, сокови-ита-а-а!»

– Ви щось питали про Черешню? – уголос поцікавився кінь. Вочевидь, йому сподобалося таке шанобливе звертання.

– Еге. Ти її знаєш?

– Аякже, ми ж із нею з одного двору, в одному хліві живемо – майже родичі, – відповів кінь. – Мене, до речі, Гнідим звать.

– Дуже приємно познайомитися, – чемно сказала Одарочка, – а я Одарочка. А це ось-до – Евридіка, Онисько, Джек і Кузя.

– Значить, то таки не травинка, – розчаровано проказав жеребець. – Головне – про це пам'ятати...

– Що ти кажеш? – не розчула жабка.

– Та то я про своє, про кінське, – ніяково відповів Гнідий. – То що ви хотіли дізнатися про Черешню?

– З нею все гаразд? – спитав Онисько. – Чому вона не прийшла сьогодні на пасовисько?

– О, це ціла історія, – відповів кінь, – а мені вже час додому.

– То, може, хоч дозволиш мені трохи проїхатись у тебе на спині? – спитав осмілілий Джек. – Нам, ковбоям, просто необхідно час від часу приборкувати одного-двох норовистих жеребців.

– Я не дуже норовистий, та й приборкувати мене не треба, – посміхнувся Гнідий, – а от проїхатися – чого ж, можна. Залазьте всі – завезу вас до Черешні, коли вона вам так потрібна, а дорогою розповім усю вчорашню історію.

Друзі з радістю пристали на пропозицію. Авжеж, вони ніколи в світі не каталися верхи.

Навіть ковбойський нащадок Джек сідав на коня вперше.

Зручно вмовившись на широкій спині Гнідого, всі з нетерпінням чекали розповіді.

– Сталося ось що... – почав кінь, повагом прямуючи додому...

Розділ ІХ,

розказаний Гнідим, у якому всі уважно слухають і намагаються не впасти з коня

– Учора надвечір, повернувшись із паші, стою я в хліві, жую собі неквапом траву, що господар завбачливо поклав у ясла. Тут і Черешня прийшла. Стала на місце, похнюпилась і стоїть. Ні вона кому ані слова, ні до неї хто анічичирк. А хлівом нашим уже кілька днів чутка ходила: буцім Черешню завтра мають того, до зоопарку... тю-тю... Вона з тиждень вже молока не давала зовсім, от господар наш, дядько Степан, і вирішив... Словом, ціле іго-горе. Про що там балакати... остання ніч, виходить, у бідолахи.

Тут і хазяйка наша прийшла, дядькова жінка. Без дійнички: що її марно носити, молока все одно катма...

– Що ж ти, – каже, – Черешенько, захворіла? Дай хоч подивлюся на тебе востаннє.

– А сама сльози хустиною втирає. Гарна наша хазяйка жінка – добра, лагідна.

Постояла трохи, зітхнула важко й пішла до хати спати.

Трохи згодом і ми всі: кури на сідалі, кабанчики – Хряк із Хрюндиком – у клітці та й я дрімати почали. Сон нас поборов.

Аж тут щось як задзюрчить, як забризкає на всі боки! Поки спросоння розчумав, то молоко вже й копита закрило.

Серед ночі у Черешні молоко пішло. Само – навіть доїти не довелося. З усіх дійок летить, як скажене, та таким напором, ніби хтось крани повідкручував і назад не

закрутив. Не знаю, чи то так перехвилювалася бідолашна, чи, може, вже стільки того молока назбиралося, а бачу, що в хліві молочний потоп намічається.

Тут і кури недобре відчули, кричати почали:

– Куд-куд-куд-куди ллеш молоко-ко-ко?!.. Куд-куд-куд-куди?!

Тільки Хрюндик з Хряком, бачу, задоволені. Хлебчуть з підлоги молоко, аж за вухами лящить.

А Черешня стоїть приголомшена, лише на всіх своїми великими очима винувато зиркає.

На вулиці собаки гавкіт здійняли: почули гвалт у хліві.

Тут господар прибіг. Побачив таке діло – по дійничку до хати кинувся. Та хіба ж тут дійничкою запоможешся! Одне відро набрав – повиливав молоко у банки, друге набрав – повиливав, третє – каструлі всі заповнив... а молоко не зупиняється.

Зранку приїхав Баран знайомою конячкою. Ні, не справжній баран, а чоловік один, який молоко по людях збирає і на маслозавод відвозить. У нього просто прізвисько таке – Баран. Подивився він на все, що в нас діється, й каже:

– Ні, мені тут робити нічого. Вам цілу цистерну треба...

Тільки він не так сказав, а якоюсь особливою мовою, матюкальською чи що. Така дивна мова – більшість слів незрозумілі. Його за ту мову, мабуть, і охрестили Бараном.

А потім я пастися пішов. Не знаю, чим там усе скінчилось, але до зоопарку тепер Черешню не повезуть.

Друзі слухали і не знали, радіти їм за Черешню чи дивуватися. Коли це бачать – вантажівка від села край луки їде, а на кузові – Черешня.

– Ой! – скрикнула Одарочка. – Таки везуть.

– Тримайтеся! – гукнув Гнідий. – Зараз наздоженемо!

Він загалопував за машиною. Всі його пасажери, як могли, трималися за гриву. А Джек вигукував:

– Ц-це же... с... справжнє ро-ро-родео!

Коли кінь наздогнав вантажівку, Черешня дуже зраділа, побачивши на спині в жеребця своїх друзів.

– Давайте сюди! – гукнула вона і подала їм свого довгого хвоста.

Всі повидряпувалися по хвості до корови.

– Знаєте, я така рада вас бачити, друзі! – посміхалася Черешня.

- Яка мужність! – захоплено вигукнув Кузя. – Такий драматичний момент життя, а ти не втрачаєш гарного настрою. Я обов’язково напишу про твій героїзм пісню.
- Ти про що це? – округлила очі корова.
- А хіба тебе везуть не до зоопарку? – спитала Евридїка.
- Ой! Я ж забула, ви нічого, знаєте, не знаєте.
- Чому це не знаємо? Гнідий нам дещо розказав, – заперечив Онисько.
- Але ж не все. Він пішов, коли почалося найцікавіше.
- То куди ж тебе все-таки везуть? – не терпілося дізнатися Одарочці.
- У місто, – гордо повідомила Черешня, – але, знаєте, не туди, куди раніше хотіли, а на ВДНГ.
- Це ти, часом, не матюкальською мовою сказала оте венеге? – спитав Онисько.
- Поясню: мене везуть на Виставку досягнень народного господарства, скорочено – ВДНГ.
- А там те... як його... не тю-тю? – насторожено спитав Кузя.
- Там ого-го! – поважно відповіла корова.
- То розкажи нам, – попросив Онисько, – що з тобою трапилось, чого Гнідий не бачив? Чого ти такого досягла?
- Гарзд. Сподіваюся, що встигну закінчити розповідь, поки виїдемо на дорогу.
- А навіщо поспішати? – знизав плечима Джек.
- Бо на дорогу вантажівка виїде під самим лісом. Вам же до лісу потрібно?
- І справді, – погодився жук. – Ну, то розкажуй швидше.
- Розділ X,
розказаний Черешнею, у якому друзі дізнаються про решту пригод корови, Кузя співає пісню про її очі, а прощання відкладається до вечора
- Отже, завдяки вам, друзі, пішло в мене молоко. Не просто пішло, знаєте, а можна сказати, поперло.

...Коли в молоковозі цистерна була майже повна, господар знову подзвонив на маслозавод і викликав ще один молоковоз. Директор заводу другу машину надіслав і в Академію наук зателефонував: незвичайна корова, мовляв, приїдьте подивіться.

Я, знаєте, відчуваю, що вже молока менше в мені, проте зупинити його не можу.

Прибув молоковоз, примчав професор з Академії наук, розумний – страх, в окулярах, а за ним, знаєте, журналістів із телебачення з камерами понаїхало повен двір.

Професор походив кругом мене, в очі мені, знаєте, ліхтариком посвітив, у рота зазирнув, вим'я помацав... потім щось задоволено занотував у товстий блокнот, оправлений шкірою, й почав допомагати молоко до цистерни носити.

Телевізійники знімали мене з усіх боків. Деякі в дядька Степана інтерв'ю брали, про мій раціон розпитували, дехто жмені під струмені молока підставляв і куштував його. Хвалили, знаєте...

Потім професор сказав, що у мене якийсь, знаєте, там синдром, рідкісне явище, коли молоко не згортається. Тому він зробив мені спеціальний укол.

Через деякий час ліки, знаєте, почали діяти – з дійок спочатку полилася сметана, потім полізло хвилястими стружками масло, а згодом воно й зовсім на плавлений сирок «Дружба» перетворилося, й дійки тією «Дружбою» закупило. Молоко нарешті зупинилося.

Хряк і Хрюндик на це такими, знаєте, зажуреними очима дивилися. Мабуть шкодували, що не можуть нових ласощів скуштувати – нема вже куди.

Усі, знаєте, зітхнули полегшено, а дядько Степан навіть спітніле чоло рукавом утер. Це вам не жарт, знаєте, – цілу ніч молоко носити. Тільки наші кабанчики, видно, були незадоволені тим, як розгорнулися події. Вони ж думали, що тепер щодня молоко з підлоги хлебтатимуть. Але навіть хрокнути на знак протесту вже не могли – так переїли.

Усі хотіли вже розходитися у справах, аж тут один кореспондент каже:

– Я випив зараз молока – і в мене нежить страшний пройшов. Я його тиждень нічим вилікувати не міг, відколи застудився минулих вихідних на риболовлі, а тут – як рукою зняло.

Професор давай аналіз молока проводити. І знайшов, знаєте, в ньому якусь речовину, що нежить зі світу зводить. Ось так. Це ж через ваші гірчичники, знаєте...

Зрадів надзвичайно професор, підійшов до мого хазяїна й каже:

– На ВДНГ вашу корову відправляємо. Негайно.

– Добре, – погодився хазяїн, – я все одно вже машину до міста замовив.

Приїхала машина, мені допомогли залізти в кузов – сам професор підсаджував, – а далі ви все знаєте.

– Як гарно, що все так чудово скінчилося, – заплескала в лапки Одарочка.

– Я щаслива! Спасибі вам, друзі, – сяяла Черешня. – Жаль, що скоро доведеться прощатися.

– Нічого, – сказав Онисько, – може, ще побачимося.

– Може, – з великих очей корови покотилися сльози.

– Слухай, Черешне, – раптом сказав Кузя, – я, здається, знаю, звідки в тебе таке фруктове ім'я.

– Ой, як цікаво, – стрепенулася корова.

– Я весь час про це думав і тільки зараз здогадався. Усе через твої очі: вони такого кольору, як стиглі черешні. Я навіть пісню одну про твої очі знаю:
Не сльозяться –
Моргають від вітру
Безнадійні карі черешні...

– Дякую, Кузю, ця пісня відтепер буде моєю улюбленою. А ось вже й ліс. Вам пора.

– Зачекай, а ти в місті довго будеш? – раптом запитав Онисько.

– Професор сказав, що до вечора постою там, на Виставці, а на ніч мене додому відвезуть. І завтра ще день.

– Ото накатаєшся на машині, – з легкою заздрістю сказав Джек.

– А назад тебе цією ж дорогою повезуть, – знову спитав Онисько, – під лісом?

– Тут до міста один шлях, – корова не розуміла, до чого веде вуж.

– Я тут подумав... – Онисько зам'явся. – Словом, ми ніколи не були в місті.

– Ти хочеш сказати... – здогадалася Евридіка...

– Я хочу сказати, що коли випадає така чудова нагода влаштувати екскурсію до міста, то маємо скористатися. Тим паче, що ввечері ми все одно будемо в бабусі.

– Ур-р-ра-а-а!!! – несамовито закричали всі, підстрибуючи від радощів на кузові.

А найголосніше кричала і найвище підстрибувала корова Черешня.

Розділ XI,

у якому всі прибувають до міста, Одарочка пригощає Боню коржиком, пацюк задумує підступний план, а мама врешті знаходиться

До міста доїхали швидко. Ні Онисько, ні його товариші зроду-віку не бачили нічого подібного. Просто вражали уяву височенні багатопверхові будинки, широкі вулиці, тисячі автомобілів, що гули, ревіли, сигналили на пішоходів... Вбирали очі різнокольорові рекламні щити, грайливо підморгували триокі світлофори, блищали на сонці вітрини магазинів, кудись поспішали люди...

З кузова вантажівки тільки й зринали здивовані, захоплені вигуки:

– Ого!.. Ти ба!.. Нівроку!.. Клас!.. Мамо рідна!..

Скоро вантажівка заїхала в якусь широку й високу арку, з фігурами жінок по боках і колоссям зверху, і загальмувала.

– Ну, бувай, – поспіхом сказав Онисько Черешні, – ми трохи погуляємо містом і на

вечір повернемося.

Усі, крім корови, швиденько позіскакували з кузова, щоб їх не помітив водій, і гайнули роздивлятися приваби міста зблизька.

Онисько та компанія намагалися триматися газонів, щоб не шокувати перехожих: міські мешканці такі вразливі! А ще – тротуарами було ходити небезпечно. Онисько, що повз на чолі всієї компанії, як завжди, замріявся і мало не шелепнув у каналізаційну шахту. Якись бешкетники зняли з неї люк, і посеред асфальтованої доріжки чорніла круглим отвором жажлива пастка.

Неподалік тролейбусної зупинки друзі побачили цуцика. Це був маленький спанієльчик. Він, зіщулившись, сидів на траві й жалібно скавучав.

– Чого це ти? – підійшла до малого Евридіка.

– Я хочу до мами, – закліпав очима цуцик.

– А де ж твоя мама? – роззирнувся Онисько.

– Загубилася.

– Так не буває, – сказав Джек, – мами не губляться.

– А як це сталося? – співчутливо спитала Одарочка.

– Ми гуляли вдвох парку, – схлипнуло собача, – а потім мали їхати додому тролейбусом. Мама застрибнула в нього, а я не встиг: двері зачинилися. І мама поїхала без мене.

– Я ж казав, що мами не мають звички губитися, – правив своєї Джек, – це ти загубився.

– Яка різниця, хто загубився, – сказав Кузя, – треба допомогти малому знайти маму, от і все.

– Але ж ми самі тутечки нічого не зробимо, – невпевнено сказала Одарочка.

– Дарма, – кинула Евридіка. – Я думаю, що мама сама має повернутися сюди. Нам слід просто зачекати і подбати, щоб малого ніхто не скривдив. До речі, як тебе звати, вуханчику?

– Боня, – відповів цуцик і чомусь засоромився.

– На осьо з'їж коржика, – дістала з рюкзачка смачне, посипане маком кружальце Одарочка. – Домашній – сама пекла. Ти ж зголоднів уже, мабуть...

– Угу... – кивнув Боня і заходився хрумтіти гостинцем, вимахуючи куцим хвостиком.

– Ех, дітлашня... – зітхнув Джек, – як вам небагато потрібно для повного щастя...

З найближчих рівно підстрижених куців вигулькнув чийсь брудкий писок. Злі маленькі очиці невдоволено вп'ялися у всю компанію і, зловісно зблиснувши,

сховалися між гілок.

– Дивіться, дивіться! Пацюк! – скрикнув Кузя, показуючи в бік кущів. Він єдиний устиг запримітити гризуна.

– Де? – сполошилася Евридіка. – Ой, не подобається це мені...

Хто-хто, а мишка знала, що від пацюків, хоча вони їй доводились їй якимись там далекими родичами, добра чи шляхетних учинків чекати не слід. Усі пацюки були ненажерливими, злими, підступними, безжалісними хижакками, готовими будь-якої хвилини вчинити якусь гидоту. Скривдити малу беззахисну тваринку чи пташку для них – раз плюнути.

Пацюк Шнуркогриз (це його побачив серед листя Кузя) ледь не луснув від злості, сидячи за кущем. Тільки-но він натрапив на цуценя, що, мабуть, відбилося від мами, як з'явилися якісь туристи з рюкзаками й зіпсували всі його пацючі плани. А плани в Шнурка (так щура скорочено називали його знайомі) були наполеонівські.

Шнуркогриз уже майже бачив, як він притягне за вухо до зграї таких, як він, кровожерних злодюг ласу здобич – солоденького цуцика. О, тоді його заповважають його друзки! Тоді зрозуміють, що незаслужено залишали йому догризати самі недоїдки, не примушуватимуть більше порпатися у найсмердючіших сміттєвих бачках, ні! Його заповважають, може, навіть боятимуться! Так, це було рожевою мрією огидного нишпорки – щоб його всі боялися, тремтіли від самого його погляду... Адже Шнуркогриз знав: усі його друзяки – нікчемні боягузи. Знав, бо й сам був таким.

Але найзаповітнішим бажанням пацюка було стати вожаком їхньої зграї. Вже від минулого понеділка, відколи старого Гнилозуба причавило ящиком з бананами на Лук'янівському ринку, щуряча ватага не мала заводія. Омріяне багатьма місце було вільним.

– Ну, нічого... заждіть... – лиховісно шамкотів Шнуркогриз, – зараз я приведу собі підмогу. Це буде навіть краще: у нас буде не якийсь один сопливий цуцик, а ціле меню. Ото бенкет сьогодні влаштуємо. Ніхто ще не знаходив стільки здобичі...

– Я нікого не бачив, – сказав Онисько. – Може, тобі, Кузю, привиділось?

– Може, – відповів Кузя і про всяк випадок міцніше притиснув до себе скрипку, – я не впевнений.

– Швидше б уже знайшлася Боникова мама, – мовила Одарочка, – бо скоро звечоріє. Нам же потрібно до машини встигнути.

– А якщо мама не прийде по мене? – захвилювався Боня.

– Доведеться взяти тебе з собою, – відповів Онисько, – в гості до моєї бабусі.

– Не дрейфуй, малий, на вантажівці покатаєшся, а в лісі картоплі напечемо у вогнищі, – заспокоював песика Джек.

– Ніхто ні на чому кататися не буде, – відрізала Евридіка. – Ви про його маму подумали? Вона ж із глузду з'їде без малого. І взагалі – зараз вона знайдеться: мами своїх дітей на зупинках просто так не забувають.

І справді: тієї ж миті під'їхав тролейбус, двері його відчинилися, і на землю зіскочила Бонина мама. Вона одразу кинулася до сина.

– Бонику! Синку! Як ти мене налякав!

– А мене тітонька жабка коржиком пригостила, – похвалився малий, в той час, як мама обцілювала його з морди до хвоста.

Схвильована мама тільки-но побачила всю компанію.

– Дякую, дякую вам, що доглянули мого розбишаку. Він такий неухажливий. Як я напереживалася!

– Та нічого, – ніяково кинув Онисько, – з ким не буває.

– Наш тролейбус, – заметушилася мама Боника, – спасибі вам за все.

Одарочка ще встигла тицьнути малюкові декілька коржиків, і він разом з мамою зник за дверима тролейбуса.

– Що ж, і нам пора, – сказав Онисько, – бо ще, чого доброго, доведеться ночувати в місті. Слід повертатися на Виставку.

Усі, хто чим міг, помахали навздогін тролейбусу, що віддалявся, і вирушили назад до Черешні.

Розділ XII,

у якому Онисько й друзі потрапляють в оточення, пацюки безсовісно з'їдають усі коржики, а Кузя вчиняє подвиг

Онисько та його друзі простували навпрошки великою квітковою клумбою. В місті сутеніло.

– Мерщій, – підганяв усіх Онисько, – бо доведеться тут заночувати.

– Що ти, – кинула Евридіка, – Черешня хвилюватиметься.

– Справді, давайте додамо у швидкості, – погодився Джек.

– Тоді беріть мене на плечі, – почав канючити Кузя, – я за вами й так ледве встигаю.

– Залазь у рюкзак, – зупинившись запропонував Онисько.

Кузя охоче погодився і вже за мить сидів у кишеньці його рюкзака. Відтак усі рушили далі.

Не встигли друзі й оком змигнути, як почули чийсь гугнявий голос:

– Стояти! Боятися!

Прямо перед компанією Ониська наче з-під землі виринув огидний пацюк. Друзі завмерли від несподіванки.

– Ну що, – хижо вишкірився Шнуркогриз (певно, ви вже здогадалися, що це був саме він), – попалися, селяки!

– Чого тобі від нас треба? – виступила наперед Евридіка.

– Їсточки хочу, – почав кривлятися пацюк.

– Одарочко, дай йому коржика, і закінчимо з цим. Нам ніколи, – звернувся до жабки Онисько.

– Не так швидко! – вереснув Шнуркогриз. – Я ще маю навчити вас правил гарної поведінки у місті.

– Про що ти торочиш, голубе? – втрутилася в розмову Одарочка. – Ти – навчити?..

– Хіба вам не казали ваші мами, що не слід привласнювати чужу здобич, бо й самі можете стати нею? – єхидно мовив пацюк.

– Не мороч нам голови! Яка здобич?

– А отого шмаркача малого та вухатого хто в мене з-під самого носа вихопив? Дід Пихто?

– То це ти про Боню кажеш! – не втримався Джек. – Ану, йди собі своєю дорогою, доки ми тобі не...

Але тут із-за навколишніх квітів, скрививши писки у зловісних осміхах, виповзли інші представники шурячого кодла. Їх було так багато, що навіть наші герої не наважилися на бійку. Онисько, Джек, Евридіка, Одарочка та Кузя стояли оточені підступними й голодними хижаками на клумбі з прекрасними квітами посеред незнайомого великого міста. Щоправда, Кузя не помітили, бо він вчасно пірнув до рятівної кишені рюкзака разом зі своєю нерозлучною скрипочкою та смичком.

– Що ж, доведеться вам бути замість того Боника-моника, – насмішувато сказав Шнуркогриз. – Ви ж не можете залишити без вечері стількох шляхетних пацюків...

Дивлячись на десятки вишкірених пац і на стільки ж пар злісних очей, друзі і не думали опиратися підступним негідникам. Вони слухняно потюпали за Шнуркогризом в щільному кільці інших шурів, сподіваючись на порятунок.

Пацюки відконвоювали своїх полонених на занедбаний смітник за довгим цегляним гаражем в одному з дворів.

– Ось ми і вдома, – сказав Шнуркогриз. – Ану, скидайте свої торби, побачимо, що там є смачненького.

Друзі поскладали рюкзаки на купу. Один з пацюків зазирнув до Одароччиного рюкзака.

– Ого! Тут повно всякого їдла! – радісно вигукнув він.

– Добре, селяки, – наказав Шнуркогриз, – лізьте-но до цієї гостинної хатини, вас

ми залишимо на закуску.

Полонені, приречено похнюпивши голови, залізли в іржавий сміттевий бак. З голосним брязкотом над ними зачинилася важка накривка.

Поки щурі вовтузилися коло бачка, Кузя непомітно вислизнув зі сховища і переповз до консервної бляшанки.

За лічені хвилини від рюкзаків залишилося саме шмаття. Не кажучи вже про коржики та інші харчі всередині. Навіть крихт не лишилося: ненажери-щурі поковтали все до дрібки. Бридкі гризуни з огидним вереском билися за кожного коржика, за кожне макове зерня.

Тим часом Кузя сидів у бляшанці й гарячково намагався придумати, як же врятувати друзів. Він був переконаний, що коржиками пацюки не понаїдаються, і тоді... Кузю аж у піт кинуло, коли він уявив, що станеться тоді.

«Я мушу, мушу щось придумати. На мене вся надія. Та що може зробити маленький музично обдарований хробачок проти тьми-тьменної жадливіх, кровожерливих потвор... Я ж не знаю ні карате, ні кунг-фу, щоб перемогти пацюків. Що я можу... Можу тільки грати на скрипочці».

І враз у Кузі сяйнула думка. «Неподалік є каналізація, в яку ледь не втрапив Онисько. Я можу заманити пацюків у той люк, граючи на скрипці. Сподіваюся, вони не помітять мене в темряві, а йтимуть на звуки... – міркував Кузя. – А що, коли вони наздоженуть мене або помітять небезпечний отвір, перш ніж шелепнутись у нього?..»

– Мушу спробувати, – переконував сам себе Кузя, – все одно іншої ради на те не маю. Тим часом на вулиці геть стемніло.

Хробачок замружрився і почав грати свій улюблений «Вальс картопляного цвіту». Догравши до середини, Кузя наважився і виповз зі своєї криївки.

Зачувши дивні звуки, пацюки насторожилися.

– Що це?!

– Хто це грає?!

– Де воно?!

Здавалося, на лиходіїв Кузин вальс не мав жодного гіпнотичного впливу. Лишень роздратував їх. Тільки-но щурі помітили малого музиканта, як невимовно зраділи і були готові накинутися й роздерти разом зі скрипкою.

– Ось він! – загукав Шнуркогриз.

– Хапайте його! – підхопили інші.

– З нього почнемо, а потім зжеремо тих, що в бачку!

Бідолаха Кузя вже зрозумів, що в нього нічого не вийшло. І найприкрішим було те, що він не міг заманити пацюків у пастку, бо гризуни були далеко швидшими за

нього. Малий утікав, як тільки міг хутко, при цьому не припиняючи грати, але... Але раптом з його переслідувачами щось трапилось. Тієї миті, як хробачок зіграв останню ноту вальсу, пацюки навіжено заверещали і в страшних корчах попадали на землю.

Від несподіванки Кузя остовпів. Він не міг збагнути, що ж так подіяло на щурів. Поволі пацюки почали приходити до тям і спинатися на лапи. Кузя знову кинувся навтьоки. Дуже швидко він почув у себе за спиною важке смердюче дихання оскаженілих тварюк. Він чув, як стугонить земля під їхніми брудними лапами, відчував ненажерливі погляди ворогів, і в ту хвилю, коли зрозумів, що зараз над ним зімкнуться страшні пацючі зуби, у хробачка враз сяйнув здогад. Він збагнув, що змусило тих виродків посипатися на землю від болю. Хробачок не знав, чому, але так на них подіяла... нота «ку». Так-так, та сама, що її якось Кузя мимохіть винайшов, коли складав «Вальс картопляного цвіту».

Часу на роздуми не було, тому музикант черкнув смичком по струні, і ніч розітнула несамовита, пронизлива «ку». Одразу за нею в темряві розлігся не менш пронизливий вереск десятків щурячих пельок.

Відкрита каналізація була вже недалеко. Кузя поспішав до омріяного тротуару. Ще двічі хробачкові доводилося відправляти в музичний нокаут розлючену і збиту з пантелику пацючу братію. Діставшись каналізації, він став за небезпечним отвором і знову почав грати вальс.

Пацюки бігли самісінько на Кузя і, засліплені люттю та болем, один за одним падали у прірву.

Коли останній щур загув під землю, Кузя сів на асфальт, витер спітніле чоло, поцілував свою скрипочку і полегшено зітхнув. Трохи перепочивши і оговтавшись, малий попрямував до своїх друзів.

Місто огорнула тиха ніч.

Розділ XIII,

у якому Кузя співає пісню, вона мало не втрачає правдивість, а полонені насолоджуються свіжим повітрям

Онисько, Джек, Одарочка та Евридіка сиділи в темному задушливому сміттєвому бачку серед різного непотребу.

– Ну і тхне тут, – затулив носа Джек, – вчадіти можна.

– Твоя правда, – кивнув Онисько, – не барвінком пахне.

– Що ж буде з Кузею? – стурбовано мовила Одарочка. – Ті гицелі його не пожаліють, коли знайдуть у рюкзаку.

– Може, не знайдуть, – з надією сказала Евридіка.

– Якби ж він сидів тихо-тихо, як горличка у гнізді, то не знайшли б, – сказала жабка.

Цієї миті до них долинули звуки скрипки.

– Він збожеволів! – вигукнув Онисько сам не свій. – Йому що, жити набридло?

– Припини, Кузику! Припини! – зашепотіла Одарочка.

Але мелодія, спершу боязка, а відтак щораз упевненіша, заповнювала вечірнє місто.

– «Вальс картопляного цвіту», – замріяно мовив Джек. – Але навіщо він це робить?

– Мабуть, вирішив зіграти востаннє. Перед смертю, – зронила сльозу Евридіка.

– Не кажи так, не кажи, – й собі заплакала Одарочка.

– Ану припиніть нюні розпускати! – гримнув на мишку з жабкою Онисько. – Кузя не з таких, щоб здаватися без бою. Я впевнений: це якась його хитрість, він щось придумав.

– Які там хитрощі, – безнадійно кинув Джек. – Навіщо себе обдурювати? Ну що він зробить проти цілої зграї пацюків, маючи на озброєнні саму скрипку. Тих потвор музикою не розчулиш, нотою «ку» не здолаєш...

Ще ніколи в житті друзям так не хотілося, щоб жук помилявся...

Онисько спробував щось заперечити, але що саме він сказав, ніхто не почув: наступної миті друзі ледь не поглотили від страшного лементу, що долинув знадвору.

– Боже мій! Це Кузя! Вони його впіймали! – захлинаючись сльозами, скрикнула Одарочка.

– Дурниці кажеш! – зупинив її Онисько. – Ти чула, щоб Кузя колись так верещав?

– А по-моєму, це кричать пацюки, – загорілися очі в Евридіки, – тільки вони можуть так бридко верещати.

– Вони хочуть налякати бідолашного Кузя! – ніяк не могла заспокоїтись Одарочка.

– Не схоже, – міркував Джек, – більше схоже на те, що це пацюки до смерті чимось налякані. Можливо, їм навіть нестерпно боляче...

– То, може, Кузя їх лупцює? – Одарочка витерла сльози подолом спідниці.

– Як ти собі це уявляєш? – спитав Онисько. – Навіть моя бурхлива фантазія не здатна таке випродити.

Якийсь час було тихо. Потім вже десь далі щось виснуло, а тоді знову почувся скажений вереск.

– Я можу помилятися, але мені здалося, що це була нота «ку», – сказав Джек.

Потім усе стихло. Скільки друзям довелося сидіти в темряві, вони не знали, бо навіть вдалося трохи задрімати. Усі прокинулися від гучного бадьорого співу: Не сховатись пацюку
Від страшної, запальної,

Приголомшливої «ку»!
Не сховатись, не сховатись,
Не сховатись пацюку!..

– Гей, друзі! Як ви там?! – вражені полонені почули такий милий і знайомий голос Кузі.

– Кузю!!! – хором закричали вони. – Ми ту-у-ут!

– Ти живий?! – загукала Одарочка.

– Начебто, – відповів хробачок. – Зараз я спробую вас визволити.

Він поклав на землю скрипку зі смичком, виліз на покривку сміттевого баку й зазирнув у шпаринку.

– А де пацюки? – спитав Онисько.

– Я розібрався з ними, – гордо відповів Кузя і знову заспівав:
Не сховатись пацюку
Від страшної, запальної,
Приголомшливої «ку»!
Не сховатись, не сховатись,
Не сховатись пацюку!..

– А вже й не треба ховатися, – усі з жахом почули гугнявий голос Шнуркогриза, – бо твоя паскудна скрипка в мене, недомірку.

Пацюк тримав у лапах найдорогоцінніший хробачків скарб – його інструмент. Але найжахливішим було те, що Кузя без скрипки був зовсім беззахисний перед страшними щурячими зубами.

– Але як?.. – вихопилося в нього.

– Тобі цікаво, як я тут опинився, і чому зараз не там, де мої друзяки? Усе дуже просто. Я не такий пришелепкуватий, як вони, щоб після першого больового шоку знову накинутися на тебе. Ні, я відповз собі подалі та якнайщільніше затулював вуха... І ось – я тут. І тепер ми продовжимо нашу щиросерду розмову..

Якби Шнуркогриз був такий розумний, то збагнув би, що дивна зміна на хробачковому писку сталася не від страху перед ним, ні. Пацюк мав би здогадатися, що Кузя побачив когось у щура за спиною.

– У такому разі тобі доведеться розмовляти зі мною, плюгавцю, – почув Шнуркогриз.

Він озирнувся і ледь не зомлів від страху. Пацючі лапи обм'якли і випустили скрипку та смичок. Ще б пак: позаду стояла велика і розлючена корова.

– Дай йому, Черешенько! – загуло в бачку. Це Онисько, Джек, Одарочка та Евридіка впізнали голос своєї подруги.

Двічі корову просити не було потреби. Вона розігналася і так буцнула Шнуркогриза

рогами, що той перелетів через гараж і глухо вдарився об землю.

Черешня підійшла до іржавої «в'язниці» і, прийнявши Кузю собі на спину, скинула покришку геть.

Радошам друзів не було меж. Вони ще довго обнімалися, танцювали і з насолодою вдихали свіже повітря, аж поки вирушили на Виставку.

Містом скрадався світанок.

Розділ XIV,

у якому друзі прощаються з Черешнею, Джек смикає за шворку, а бабуся цілує Ониська в тім'ячко

– Де ти взялася? – спитав Онисько в корови, коли Черешня із друзями на спині прямувала до Виставки. – Чому не поїхала додому?

– Як я могла залишити вас у місті? Побачивши, що вже вечоріє, а вас усе немає, я, знаєте, здогадалася, що ви або заблукали, або втрапили в якусь халепу. Ну, я й пішла на пошуки.

– І як же тобі пощастило відшукати нас? – поцікавилась Евридіка.

– Спочатку я не знала, куди йти, а потім почула Кузину пісню і поспішила на її звуки, – пояснила Черешня.

– Це добре, що ти прийшла, – сказав Джек, – бо нам було б непереливки.

– То розкажіть, що ж трапилось.

– Ми й самі хотіли би дещо дізнатися, – сказала Одарочка, – Кузю, може, ти нам розкажеш, як упорався з тими страшними щурами...

– Еге ж, якщо твоя ласка, – попросив Онисько...

– Ну, слухайте... – почав хробачок.

Спочатку він повідав друзям про порожню бляшанку, потім про «Вальс картопляного цвіту», про несподівану поведінку пацюків, і про ноту «ку», і про каналізацію...

– Молодець, – похвалила хробачка Черешня, коли він закінчив оповідку, – показав тим задрипанцям, де раки зимують.

– А де? – спитав Джек. – У каналізації?

– Та ні, Джеку, це приказка така, – пояснила корова. – А ось ми й приїхали: зупинка Виставка досягнень народного господарства!

Увесь день друзі роздивлялися виставку. Вражень назбиралося на цілий рік уперед. Чого тільки там не було!.. Але переказувати всі ті дива ми не маємо часу, бо саме приїхала вантажівка з села і нашим мандрівникам час залазити до кузова, щоб, бува, знову не залишитись у місті на ніч.

Їхали весело: співали пісень, сміялися, пригадуючи пережиті пригоди, мріяли про

майбутню зустріч... Що ближче до лісу, то гарний настрій кудись вивітрювався, а всі пасажери вантажівки похмурніли. Нікому не хотілося розлучатися. Та ось перед машиною виринула кудлата смуга лісу.

– Бувайте, – сухо кинула Черешня і, ховаючи великі мокрі очі, підставила друзям свого хвоста, щоб ним вони спускалися на землю.

– Бувай, побачимось, – сказав Онисько і зіслизнув донизу.

– Передавай вітання Гнідому, – попрощався Джек і подався за вужем.

– Ми сумуватимемо, – тамувала сльози Одарочка, захопившись за хвіст. За мить вона вже була на землі.

– Бережи здоров'я, – схлипнула Евридіка і приєдналася до друзів.

– Щастя тобі, – сумно мовив Кузя і зник за бортом кузова.

Ще хвилину друзі стояли й дивилися вслід Черешні, яка віддалялася, самотньо стоячи на вантажівці. Скоро корова стала невеликою розмитою цяткою, ще мить – і вона зникла за темним виступом лісу, що клином врізався в запашне різнотрав'я луки.

Подорожні трохи невпевнено увійшли в ліс. Ніхто, крім Ониська, ще не бував у лісі. Та й вуж був тут дуже давно. Проте місцина здавалася йому знайомою. Друзі йшли широкою стежкою, що звивалася поміж височених бурокорих сосон, товстих і не дуже дубів, духмяних бузинових та черемхових кущів. Серед зеленого шатра лісу то тут, то там озивалися співом пташки, обабіч стежки хтось загадковий шарудів торішнім сірим листям. Дорогу Ониськовій компанії раз по раз перебігали метушливі мурахи – то самі, а то й з якоюсь чималенькою ношею на спині чи у щелепах... Головки жовтих і синіх квіточок, якими ряснів нижній шар лісу, вгиналися під бджолами, обтяженими нектаром і пилком, під пеньками тулилися якісь тонконогі жовто-бурі гриби...

– Тут гарно, – сказала Одарочка.

– Гарно то гарно, – бурчав Джек, – але вже їсти хочеться. Ми скоро прийдемо?

– Скоро, – сказав Онисько. Йому й самому не терпілось якнайшвидше побачити бабусю: по-перше, він уже дуже скучив, а по-друге, згадав про плями на бабусиному листі. А що як у неї таки щось трапилося, і вона плакала?

– А ти пам'ятаєш, куди нам іти? – спитала Евридіка. – Ми, часом, не заблукаємо в лісі?

– Ні, не хвилюйся, за о-он тим дубом є великий пеньок. У ньому – бабусина хатка.

І справді, за великим столітнім дубом, під бузиновим кущем, був здоровенний пеньок, в якому виднілися двері.

– Ну от, прийшли, – схвильовано проказав Онисько.

– То стукай, – метушився Джек, – стукай...

– Навіщо стукати, – втрутився Кузя, – хіба не бачиш, он над дверима якась стара засмальцьована мотузка висить. Це ж, мабуть, від дзвіночка. За неї треба тягти, щоб відчинили.

Онисько несміливо потяг за мотузку. Дзвінок не дзвонив.

– Спробуй сильніше смикнути, – порадив Джек.

Вуж смикнув сильніше, проте дзеленьчання ніхто не почув і дверей ніхто не відчинив.

– Хто ж так смикає? – сердився Джек. – Що ти з нею маніжишся, наче це не стара шворка, а якась твоя родичка! Ану, дай я!..

Джек закотив рукава своєї картатої сорочки, поплював на дві лапки, ухопився ними за мотузку, присів і... я-ак сми-икне!..

– Ой-ой-ой! – закричала Одарочка. – Вона відірвалася!..

– Ой-ой-ой! – закричав іще хтось. – На біса такі парашути, що не розкриваються!?

– Здрастуйте, – сказав жук. Він сидів на землі й обома лапками тримав за хвіст... Ониськову бабусю.

Бабуся сонним поглядом обвела присутніх, зупинилась на онукові й вигукнула:

– Ончику! Ти ба, а ти вже парубок!.. Добре, що це ти, бо я вже думала, що мені знову бракованого парашута підсунули...

Друзі презирнулися. Якби вони не знали Ониська, то би таки подумали, що в його бабусі щойно стався струс мозку. Адже вона говорила дивні речі: про якісь парашути... Але всі одразу збагнули: бабуся їхнього друга, як і він сам, полюбляла мріяти. Очевидно, вона дрімала на бузиновій гілці, що звисала над дверима хатки, і бачила якісь летючі сни. А тут і гості надійшли... Джек і стягнув її додолу, він же думав, що у дзвінок тельнекає. Та нічого, бабуся навіть не образилася на «стару мотузку».

Сито повечерявши, друзі мостилися спати в ліжечка, що їм постелила бабуся.

– Бабуню, – сказав Онисько, – коли ми читали твого листа, то нам здалося, що ти плакала. І декілька слів не вдалося прочитати: вони були розмиті.

– Ану, покажи листа, – сказала бабуся.

Онисько витяг конверт.

– Оце? – одягла окуляри старенька. – «... до лісу, якому, може, вже не довго залишилось... угу... а далі було так: чекати тебе, онучку, в гості».

– То з лісом усе нормально? – зрадів Онисько. – А чому ж ти плакала?

– Просто дуже скучила за тобою... Звичайна жіноча слабкість, – посміхнулася бабуся і поцілувала онука в тім'ячко.